

Evaluatie projecten subsidieregeling Emancipatieprojecten

Opdrachtgever: ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
Directie Emancipatie

ECORYS

Boukje Cuelenaere
Gwen de Bruin
Margaret Chotkowski

Rotterdam, 18 april 2008

ECORYS Nederland BV

Postbus 4175

3006 AD Rotterdam

Watermanweg 44

3067 GG Rotterdam

T 010 453 88 00

F 010 453 07 68

E asb@ecorys.com

W www.ecorys.nl

K.v.K. nr. 24316726

ECORYS Arbeid & Sociaal Beleid

T 010 453 88 05

F 010 453 88 34

Inhoudsopgave

Voorwoord	7
Samenvatting	9
1 Inleiding	11
1.1 Subsidieregeling Emancipatieprojecten	11
1.2 Vraagstelling evaluatie	12
1.3 Aanpak en verloop van evaluatie	12
1.4 Leeswijzer rapport	13
2 Totaaloverzicht projecten	15
2.1 Beschrijvingschema	15
2.2 Overzicht projecten	15
2.3 Conclusie	18
3 Voorbeelden van succesvolle projecten	21
3.1 Inleiding	21
3.2 Selectiecriteria	21
3.3 18 Geselecteerde projecten	23
4 Typologie van succesvolle werkwijzen	25
4.1 Inleiding	25
4.2 Type 1: Interactieve voorlichting	25
4.3 Type 2: Inzet bemiddelaars, ambassadeurs of trainers uit eigen groep	27
4.4 Type 3: Creatieve expressie	29
4.5 Type 4: Activering naar vrijwilligerswerk of andere maatschappelijke activiteit	30
4.6 Type 5: Integrale aanpak (maatwerk)	32
5 Verspreiding van de resultaten	35
5.1 Verspreiding van de succesvolle werkwijzen	35
5.2 Aandachtspunten bij projecten	37
5.3 Aandachtspunten voor vervolg	38
Bijlage: Beschrijving voorbeeld projecten	41

Voorwoord

ECORYS heeft in opdracht van de Directie Emancipatie van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap de evaluatie projecten subsidieregeling Emancipatieprojecten uitgevoerd. Voor deze evaluatie zijn alle projectdossiers die in de periode 2004 – 2007 in het kader van deze regeling waren gestart op het ministerie bestudeerd. Daarbij hebben wij gebruikgemaakt van de expertise van het projectteam subsidieregelingen. Aanvullend is een aantal projectleiders van succesvolle projecten geïnterviewd. De evaluatie is uitgevoerd in de periode oktober 2007-maart 2008. Op dat moment waren nog niet alle projecten afgerond. Dit betekent dat een deel van de resultaten van de projecten nog niet bekend was en zo goed mogelijk is ingeschat.

ECORYS bedankt het subsidieteam van de Directie Emancipatie hartelijk voor de gastvrijheid en voor de soepele samenwerking.

Rotterdam, april 2008

Boukje Cuelenaere
Gwen de Bruin
Margaret Chotkowski

Samenvatting

Evaluatie projecten subsidieregeling Emancipatieprojecten

Van 1 januari 2004 tot 1 september 2007 was de subsidieregeling Emancipatieprojecten van kracht. De subsidieregeling had tot doel het emancipatieproces in de Nederlandse samenleving te versterken en was in het bijzonder bedoeld voor groepen kwetsbare vrouwen. Daarbij waren drie thema's onderscheiden: Rechten en Veiligheid, Maatschappelijke Participatie en Besluitvorming en Bestuur. Bij de evaluatie van de projecten stonden de vragen naar de resultaten en naar de succesvolle werkwijzen en mogelijkheden voor verspreiding centraal.

Resultaten

Onder de subsidieregeling Emancipatieprojecten zijn 170 projecten gesubsidieerd, waarvan er zes gestaakt zijn en een niet gestart is. Het gaat bij het merendeel van de projecten om langer lopende projecten waarbij inbedding en overdraagbaarheid een onderdeel van het projectplan vormen. De projecten bereiken op een uiteenlopend aantal onderwerpen grote aantallen meiden en vrouwen, inclusief groepen zeer kwetsbare vrouwen. Hiermee voldoet het merendeel van de projecten aan de doelen die het ministerie bij aanvang voor ogen had. Er was veel belangstelling voor de regeling getuige het feit dat er bijna drie keer zoveel aanvragen zijn ingediend als er toegekend zijn. Er is dan ook geen sprake van onderbesteding. Op de peildatum voor de evaluatie van 1 november 2007 waren 35 projecten afgerond. De projecten hebben een looptijd van maximaal 3 jaar. Naar schatting zullen na afloop van alle projecten rond de 120.000 vrouwen bereikt zijn. Dit is ongeveer driekwart van het bij aanvang van de projecten beoogde aantal vrouwen. De subsidiebeschikkingen van alle projecten tellen op tot ruim € 18 miljoen. Dit bedrag heeft ook betrekking op de periode die nog nodig is om de projecten af te ronden. Een groot aantal projecten maakte gebruik van meerdere financieringsbronnen en het totaal van de kosten van alle projecten bedraagt ruim € 30 miljoen. Het beschrijvingsschema waarin alle projecten op 19 kenmerken beschreven zijn, kan via de website www.emancipatieweb.nl geraadpleegd worden.

Succesvolle projecten en succesvolle werkwijzen

Op basis van de volgende criteria is een selectie van 18 succesvolle projecten gemaakt, waarvan de beschrijvingen in de bijlage zijn opgenomen. Bij de selectie van deze projecten is gekeken naar:

- overdraagbaarheid;
- geschatte kosten per deelnemer;
- gerealiseerde deelname doelgroep;
- inbedding;
- variatie in beleidsrelevantie van het project (aan de hand van thema's uit de Emancipatienota 2007-2011);
- variatie in de methodiek;

- variatie van samenwerkingspartners.

De succesvolle projecten zijn in vijf typen te vatten:

1. interactieve voorlichting;
2. inzet bemiddelaars, ambassadeurs, trainers uit eigen groep (train de trainer);
3. creatieve expressie;
4. activering: naar vrijwilligerswerk of andere maatschappelijke activiteit;
5. integrale aanpak (maatwerk).

De meerwaarde van deze typologie is dat deze laat zien wat de ingrediënten voor een succesvolle werkwijze in een project zijn en welke combinaties van aanpak en doelgroep veelbelovend zijn. Bij de ontwikkeling van nieuwe projecten, ook gericht op nieuwe problematiek, kan de typologie een handvat bieden.

Verspreiding van de resultaten

Voor de verspreiding van de resultaten van de projecten zijn overdraagbaarheid, verspreiding en inbedding nodig. Voor overdraagbaarheid is enerzijds handzame documentatie nodig en anderzijds een aanvullende toelichting over de valkuilen en mogelijkheden van het (proces van) het project. Voor de verspreiding is het nodig dat anderen bekend zijn met het project, dat het project uitnodigt om het over te nemen en dat er financiering voorhanden is. Uit de geselecteerde projecten blijkt overigens een sterke motivatie om het project verder te verspreiden. De bekendheid van de projecten kan gestimuleerd worden door veel en verschillende kanalen te gebruiken, zoals websites van welzijnsorganisaties en zelforganisaties, opname in projectenbanken bij kennis- en expertisecentra zoals Forum, Movisie, Nicis, E-Quality en websites van mogelijke financieringsbronnen, in het bijzonder gemeenten. Inbedding gaat over het opnemen in regulier aanbod van het werk in de projecten. Daarbij kan het gaan om de taak van een aparte organisatie, waarbij de organisatie voor deze taak een meer structurele financiering ontvangt. Het kan ook zijn dat reguliere organisaties in bijvoorbeeld onderwijs, arbeidsmarkt, wonen en gezondheidszorg een succesvol project overnemen en in hun werkwijze integreren. In deze situatie is ook sprake van gender mainstreaming, waar de specifiek ontwikkelde inzichten onderdeel van regulier beleid en reguliere uitvoering worden.

Het ministerie kan de verspreiding van de resultaten op verschillende wijzen ondersteunen. De projecten die binnen deze regeling zijn gesubsidieerd laten zien dat de mogelijkheid om subsidie aan te vragen voor nieuwe 'bottom up' initiatieven voor nieuwe maatschappelijke problemen een belangrijk instrument is om juist de positie van kwetsbare groepen te kunnen verbeteren. Op grond van de rijkdom en de breedte van de gesubsidieerde projecten kan het ministerie overwegen om de mogelijkheid open te houden om innovatieve projecten voor nieuwe problematiek alsnog te subsidiëren. De rol van het ministerie bij de verspreiding van de resultaten kan verder liggen in het onder de aandacht brengen van de projecten bij relevante departementen, zoals Sociale Zaken en Werkgelegenheid, Volksgezondheid, Welzijn en Sport en het ministerie voor Wonen, Wijken en Integratie. Daarnaast kan het ministerie, ter stimulering van de overdracht, verspreiding en inbedding, open staan voor gerichte verzoeken om financiering, of de mogelijkheden voor financiering onder de aandacht brengen.

1 Inleiding

1.1 Subsidieregeling Emancipatieprojecten

Van 1 januari 2004 tot 1 september 2007 was de subsidieregeling Emancipatieprojecten van kracht¹. De subsidieregeling had tot doel het emancipatieproces in de Nederlandse samenleving te versterken. Jaarlijks was hiervoor € 3,7 miljoen beschikbaar. De subsidieregeling Emancipatieprojecten was de opvolger van de ‘subsidieregeling emancipatieondersteuning 1998’ die liep van 1998 tot en met 2003 en stelde ruim 6 miljoen euro beschikbaar aan bijna 200 projecten. Het ging hier meestal om relatief kleine projecten met een korte looptijd van gemiddeld minder dan 1 jaar en een bedrag van gemiddeld € 30.000.

Bij de invoering van de subsidieregeling Emancipatieprojecten is gekozen voor projecten met een langere doorlooptijd gericht op activering. Daarbij waren overdraagbaarheid en het onderzoeken van de mogelijkheden voor verankering belangrijke voorwaarden bij de toekenning van de subsidie. De projecten dienden gericht te zijn op vrouwen in een kwetsbare positie, namelijk vrouwen die ten opzichte van andere vrouwen een achterstandspositie hebben. Projecten die zich richten op de rol die mannen bij het emancipatieproject kunnen spelen, konden ook worden gesubsidieerd, mits het doel uiteindelijk een verbetering van de positie van vrouwen was. De verbetering van de positie van vrouwen werd nagestreefd op de volgende thema’s die de beleidsprioriteiten van het emancipatiebeleid in de periode 2004-2007 aangeven:

1. rechten en veiligheid (€ 1,5 miljoen per jaar);
2. maatschappelijke participatie (€ 1,5 miljoen per jaar);
3. besluitvorming en bestuur (€ 0,7 miljoen per jaar).

De subsidie kon worden aangevraagd door verschillende typen organisaties, gemeenten of provinciale overheden. De projecten werden door het subsidieteam van de Directie Emancipatie (DE) beoordeeld op een aantal criteria, die ook in de aanvraag (projectplan) opgenomen dienden te worden. Belangrijke criteria waren:

- de te bereiken doelgroep;
- de te verwachten verandering in de doelgroep in de projectperiode;
- de te verwachten inbedding, overdraagbaarheid of verspreiding van de resultaten na afloop van de projectperiode;
- de samenwerking met voor het specifieke beleidsterrein relevante actoren;
- de verhouding tussen resultaten en kosten.

¹ DCE/03/77037. 1 juli 2007 was de indieningsdatum voor de laatste subsidieronde van de regeling. Tot uiterlijk 3 jaar daarna, in 2010, zullen de lopende projecten gesubsidieerd worden.

Projecten waarvoor vanuit regulier beleid (van rijksoverheid, provincie of gemeenten) rechtstreekse financieringsmogelijkheden bestaan, werden niet gesubsidieerd via deze regeling.

Meer dan 160 projecten

Afgaand op het aantal gesubsidieerde projecten lijkt de subsidieregeling in een behoefte voorzien te hebben. De regeling is volledig benut en er heeft geen onderbesteding plaatsgevonden. In totaal zijn er tussen de 400 en 500 subsidieaanvragen ingediend. Het totale aantal gesubsidieerde projecten sinds de invoering van de regeling is 170. Op de peildatum van 1 november 2007 waren 35 projecten afgerond, bleek het voor een project niet mogelijk om van start te gaan en waren zes projecten gestaakt. In totaal waren 163 projecten gesubsidieerd die of nog doorliepen of reeds afgerond waren. De projecten hebben een looptijd van maximaal drie jaar. Naar schatting zullen na afloop van alle projecten rond de 120.000 vrouwen bereikt zijn. Dit is ongeveer driekwart van het bij aanvang van de projecten beoogde aantal vrouwen.

1.2 Vraagstelling evaluatie

In de Emancipatienota 2007-2011 'Meer kansen voor vrouwen' is aangegeven dat in het kader van de subsidieregeling veel waardevolle initiatieven zijn ontwikkeld en dat het nu van belang is de initiatieven die in de praktijk effectief zijn gebleken, breder toe te passen en te verankeren. Daarbij is het van belang dat gemeenten, maatschappelijke organisaties en zelforganisaties nauw samenwerken en plannen ontwikkelen. De minister wil van de huidige subsidieregeling behouden wat goed gewerkt heeft en de verworven inzichten en producten verder gebruiken en verspreiden. Hierdoor bestond er behoefte aan een evaluatie van de gesubsidieerde projecten.

De volgende vraagstellingen waren leidend in dit onderzoek:

- Welke resultaten zijn behaald in de projecten die in het kader van de subsidieregeling Emancipatieprojecten gefinancierd zijn?
- Welke werkwijzen binnen de projecten leiden tot succes en onder welke voorwaarden kunnen deze verspreid worden?

Deze evaluatie heeft zodoende betrekking op de projecten zelf en niet op de regeling als zodanig.

1.3 Aanpak en verloop van evaluatie

Om de vraagstellingen te kunnen beantwoorden is de evaluatie in drie fasen uitgevoerd. Daarbij zijn alle dossiers van de projecten geanalyseerd en in een beschrijvingsschema opgenomen. Vervolgens is op basis van bepaalde criteria een selectie van succesvolle projecten gemaakt en zijn de typen succesvolle werkwijzen geïdentificeerd. Tot slot is de aandacht gericht op de handvatten voor verspreiding van succesvolle werkwijzen. Hier geven we de drie fasen kort weer.

Fase 1 Overzicht opstellen van de behaalde resultaten van de Emancipatieprojecten:

- selectie kenmerken beschrijvingsschema;
- analyse 163 projectdossiers;
- vulling beschrijvingsschema.

Fase 2 Identificeren en beschrijven van succesvolle projecten en werkwijzen:

- selectie van criteria voor succesvolle projecten (op basis van indicatoren uit het beschrijvingsschema);
- selectie succesvolle projecten aan de hand van de criteria;
- beschrijving succesvolle projecten met behulp van projectdossiers, internetsearch en aanvullende interviews.

Fase 3 Ontwikkelen van aanpak voor verspreiding van succesvolle werkwijzen:

- ontwikkeling typologie succesvolle werkwijzen mede aan de hand van aanvullende interviews met projectleiders en met het subsidieteam van de Directie Emancipatie;
- ontwikkeling handvatten voor verspreiding succesvolle werkwijzen.

Producten

In het kader van deze evaluatie van de projecten van de subsidieregeling Emancipatieprojecten zijn de volgende producten opgeleverd:

- Een toegankelijk overzicht van alle 163 gesubsidieerde projecten aan de hand van een aantal kenmerken en indicatoren. Dit overzicht is in een Excel-bestand aangeleverd en kan via de website www.emancipatieweb.nl geraadpleegd worden.
- Toegankelijke en informatieve beschrijvingen van een selectie van 18 succesvolle projecten. Deze beschrijvingen zijn in de bijlage opgenomen.
- Voorliggend eindrapport met de volgende onderdelen:
 - criteria voor succesvolle projecten;
 - een typologie van succesvolle werkwijzen in termen van bereik, overdraagbaarheid en inbedding;
 - aandachtspunten voor verspreiding van de succesvolle werkwijzen.

1.4 Leeswijzer rapport

Na dit inleidende hoofdstuk bevat hoofdstuk 2 een totaaloverzicht van de projecten waarbij het digitaal beschikbare beschrijvingsschema wordt toegelicht. In hoofdstuk 3 gaan we in op de selectie van succesvolle projecten: hoe is deze tot stand gekomen en om welke projecten gaat het? Op basis van de succesvolle projecten is een typologie van verschillende succesvolle werkwijzen ontwikkeld die in hoofdstuk 4 aan de orde komt. Hoofdstuk 5 bevat tot slot de inzichten die uit de evaluatie naar voren komen over de verspreiding van de resultaten.

2 Totaaloverzicht projecten

2.1 Beschrijvingsschema

Op basis van de analyse van de dossiers van alle zowel afgeronde als niet-afgeronde projecten is een beschrijvingsschema ontwikkeld. De meeste indicatoren in het beschrijvingsschema zijn ook indicatoren die voor de subsidieaanvraag relevant waren. Over deze indicatoren is in de dossiers ook informatie voorhanden. Het doel van het beschrijvingsschema was om de grote verscheidenheid aan projecten te ordenen op een aantal kenmerken en indicatoren. In het beschrijvingsschema zijn alle projecten, met uitzondering van de gestaakte projecten, opgenomen.

Het beschrijvingsschema bevat 19 indicatoren die onderverdeeld zijn in de volgende categorieën:

1. algemene gegevens project, inclusief beschrijving inhoud van project;
2. financiële gegevens;
3. doelgroepgegevens;
4. methode en product;
5. verspreiding, overdraagbaarheid, inbedding;
6. gegevens over samenwerkingspartners.

Bij de invulling van het beschrijvingsschema bleek dat de benodigde gegevens niet voor elk project volledig aanwezig waren. Voor een deel heeft dit te maken met het feit dat de meeste projecten nog niet afgerond zijn. Vooral het gerealiseerde bereik van de doelgroep is voor die projecten moeilijk in te schatten. Wat betreft de financiële gegevens was het bij de meeste projecten niet mogelijk een onderscheid te maken tussen de ontwikkelingskosten en de reguliere kosten per deelnemer. Bij de gegevens over overdraagbaarheid ontbrak het ook vaak aan concrete indicaties over de acties die ondernomen zijn om het project te verspreiden of over te dragen aan anderen. Tot slot was de beoordeling op inhoud vanuit het papier van de dossiers niet eenvoudig. Deze informatie is in een later stadium in een aantal gevallen aangevuld met internet-informatie over de projecten en met telefonische interviews met de projectleiders.

2.2 Overzicht projecten

Hier geven we de belangrijkste resultaten weer van de subsidieregeling emancipatieprojecten voor zover deze op 1 november 2007 in te schatten zijn. In totaal zijn 163 projecten, exclusief gestaakte projecten, gesubsidieerd. Gezien het grote aantal

projecten dat nog niet afgerond is, moet bij deze gegevens een slag om de arm gehouden worden.

Aantal projecten afgerond

Op de peildatum 1 november 2007, de startdatum van het dossieronderzoek, waren 35 projecten afgerond. Van de overige 128 is afronding in de volgende periodes te verwachten:

- 17 projecten op korte termijn na 1 november omdat de einddatum van het project reeds verstreken was;
- 14 projecten voor eind 2007;
- 27 projecten tussen januari en juni 2008;
- 34 projecten tussen juli en december 2008;
- 10 projecten tussen januari en juni 2009;
- 14 projecten tussen juli en december 2009;
- 12 projecten in 2010.

Aantal projecten naar thema

Binnen de thema's Maatschappelijke Participatie en Rechten en Veiligheid zijn meer projecten gesubsidieerd dan binnen het thema Besluitvorming en Bestuur. De 163 projecten zijn als volgt over de 3 thema's verdeeld:

- Besluitvorming en Bestuur: 43 projecten;
- Maatschappelijke Participatie: 61 projecten;
- Rechten en Veiligheid: 59 projecten.

Aantal bereikte vrouwen

Alle projecten hebben bij aanvang een schatting opgegeven van het aantal vrouwen (en soms mannen) dat zij verwachten te bereiken. Voor zover de projecten al afgerond zijn en gegevens bevatten over het reële aantal bereikte vrouwen, lijkt de realisatie gemiddeld op driekwart van de inschatting te liggen. Het totale aantal te bereiken vrouwen met alle projecten samen is bij aanvang van de projecten geschat op 165.000 vrouwen. Uitgaande van een reëel bereik van ongeveer driekwart zullen de projecten gezamenlijk na afloop van de regeling ongeveer 120.000 vrouwen hebben bereikt.

Per thema varieert het aantal vrouwen dat de projecten waarschijnlijk zullen bereiken.

Schatting reëel bereik per thema:

- Besluitvorming en Bestuur: 1.600 vrouwen;
- Maatschappelijke Participatie: 42.500 vrouwen;
- Rechten en Veiligheid: 75.500 vrouwen.

Het aantal bereikte vrouwen voor het thema Besluitvorming en Bestuur is veel lager dan bij de andere twee thema's. Dit heeft te maken met het kleinere aantal projecten dat binnen dit thema gesubsidieerd is en met de aard van deze projecten. Deze projecten waren er vaak op gericht om individuele vrouwen te ondersteunen bij het realiseren van bestuursfuncties. Bij de hoge schatting van het aantal bereikte vrouwen bij Rechten en Veiligheid moet bedacht worden dat er enkele projecten bij zitten die verwachten veel deelnemers te bereiken. Dit geldt bijvoorbeeld voor een project waarin een website ontwikkeld wordt met praktische informatie over eengerelateerde problematiek met

daaraan gekoppeld discussiemogelijkheden. Dit project van een zelforganisatie verwacht meer dan 10.000 jongeren te bereiken. Ook binnen het thema Maatschappelijke Participatie zijn er projecten die gebruikmaken van een minder intensieve aanpak en bijvoorbeeld door het ontwikkelen van handreikingen een grotere groep bereiken.

Financiering

In totaal tellen de subsidiebeschikkingen op tot een bedrag van ruim € 18 miljoen². Dit bedrag heeft ook betrekking op de periode die nog nodig is om de projecten af te ronden. De beschikkingen voor de jaren 2004 en 2005 komen uit op een veel hoger bedrag dan de voorgenomen 3,7 miljoen. Daarmee is, met instemming, het subsidieplafond overschreden. In 2004 gaat het in totaal om bijna 6 miljoen en in 2005 om ruim 5 miljoen. Een groot aantal projecten maakte gebruik van meerdere financieringsbronnen en het totaal van de kosten van alle projecten bedraagt ruim € 30 miljoen. In de subsidieregeling was cofinanciering geen vereiste. Blijkbaar heeft de regeling, waarin wel nadrukkelijk naar inbedding en overdraagbaarheid is gevraagd, aangezet tot het zoeken van samenwerkingspartners en medefinanciers.

Gemiddeld totaal projectbedrag per thema:

- Besluitvorming en Bestuur: € 164.000
- Maatschappelijke Participatie: € 259.000
- Recht en Veiligheid: € 147.000

Een vergelijking met de voorafgaande regeling maakt duidelijk dat de subsidieregeling emancipatieprojecten in de opzet van grotere en langer lopende projecten is geslaagd. In de oude regeling 'subsidiereregeling emancipatieondersteuning 1998' was van 1998 tot en met 2003 ruim 6 miljoen euro beschikbaar gesteld voor bijna 200 projecten. Het ging hier meestal om beduidend relatief kleinere projecten met een korte looptijd van gemiddeld minder dan een jaar en een gemiddeld subsidiebedrag van € 30.000.

Locatiebereik

De gesubsidieerde projecten zijn verspreid over het land. Ongeveer een derde van de projecten vindt in de Randstad plaats, maar eveneens een derde van de projecten is actief in stedelijk gebied buiten de Randstad. Nog eens een derde is gericht op het gehele land.

Doelgroep

Het grootste deel van de projecten richt zich op allochtone vrouwen. Daarbinnen worden een groot aantal subgroepen genoemd waar het project zich op richt, bijvoorbeeld Chinese vrouwen, Ethiopische vrouwen en de Irakese gemeenschap. In de concrete projectomschrijving wordt de doelgroep in een aantal gevallen minutieus omschreven: het aantal vrouwen in een bepaalde buurt met hun (nader gedefinieerde) problemen. Verder zijn er projecten die zich breed op 'vrouwen' richten en op specifieke groepen zoals zwangere vrouwen en werkende mantelzorgers.

² Het bedrag van ruim € 18 miljoen heeft betrekking op de verplichtingen van het ministerie. Bij de vaststelling van het definitieve benodigde subsidiebedrag na afloop van het project kan dit lager uitvallen dan het verplichte bedrag dat in de subsidiebeschikking vermeld is.

Inhoud van projecten

De projecten die zijn ondergebracht binnen de drie thema's vertonen daarbinnen een grote variatie naar inhoud en aanpak. Deze variatie is ten eerste af te lezen aan de titels. Sommige projecten dragen duidelijke titels zoals *Allochtone vrouwen van WWB naar Werk*. Daarnaast komen we projecten tegen met intrigerende en zelfs grappige aanduidingen zoals *Big Mamma, little sisters, Loving me, loving you, Vrouwenpraatjes, Hand in hand tegen huwelijksdwang* en *Amazones-the next generation*.

Binnen het thema Maatschappelijke Participatie vallen activeringsprojecten voor allochtone vrouwen variërend van begeleiding naar vrijwilligerswerk of het opzetten van een werkplaats met een cateringbedrijf waar ook kookworkshops worden gegeven, een beautysalon en een kleermakerij. Een tweetal projecten stimuleert ook participatie binnen de natuur- en milieusector. Ook binnen het thema Recht en Veiligheid vinden we een scala aan onderwerpen. Voor jongeren betreft het vooral aanpak van problematiek van loverboys en tienermoeders, maar ook bijvoorbeeld het ontwikkelen van een digitaal buddysysteem voor kansarme Caraïbische jongeren. Daarnaast komen eengerelateerd geweld, huiselijk geweld en vrouwenbesnijdenis bij verschillende groepen aan de orde. Als producten zien we dan bijvoorbeeld een telefonische hulplijn voor huiselijk geweld voor Chinese vrouwen. Een ander project pakt huiselijke geweld preventief aan en richt zich op systematische screening van zwangere vrouwen op het risico van huiselijk geweld. Ook is er aandacht voor ex-prostituees, ex-gedetineerden en slachtoffers van mensenhandel. Ook meer specifieke problemen en specifieke groepen worden aangepakt, zoals het ontwikkelen van een mobiel medisch dossier voor vrouwen zonder verblijfspapieren. De projecten binnen Besluitvorming en Bestuur zijn minder gevarieerd maar niet eenvormig. Ze richten zich op verschillende groepen waaronder ook allochtone studenten en participatie in verschillende besturen, zoals gezondheidszorg, medezeggenschap van allochtone vrouwen binnen vakbonden of vrouwelijke bestuursleden in sportbonden, sportorganisaties en sportverenigingen.

2.3 Conclusie

Onder de subsidieregeling Emancipatieprojecten is een groot aantal projecten gesubsidieerd. Hoewel op de peildatum voor de evaluatie slechts iets meer dan 20 procent van de projecten was afgerond, zijn wel een aantal conclusies te trekken. Het is duidelijk dat de projecten grotendeels overeenkomen met de doelen van de regeling. Het gaat bij het merendeel van de projecten om langer lopende projecten waarbij inbedding en overdraagbaarheid een onderdeel van het projectplan vormen. De projecten bereiken op een uiteenlopend aantal onderwerpen grote aantallen meiden en vrouwen, inclusief groepen zeer kwetsbare vrouwen. Daarbij gaat het vaak om het bespreekbaar maken van onderwerpen die gevoelig liggen zoals eerwraak of om het activeren van vrouwen die nog nauwelijks deelnemen aan de maatschappij. Er was veel belangstelling voor de regeling getuige het feit dat er bijna drie keer zoveel aanvragen zijn ingediend als er toegekend zijn. Dit betekent dat de regeling volledig gebruikt is en dat er geen sprake is van onderbesteding. Opvallend is verder dat slechts enkele projecten gestaakt zijn (zes in totaal) en dat in de selectie van de projecten blijkbaar de 'levensvatbaarheid' van het project goed is ingeschat. Uit de voortgangsverslagen blijkt dat enkele deelnemers voortijdig afhaken, maar de robuustheid van de projecten blijft in stand. Het is moeilijker in te schatten of de

inhoudelijke doelen die de projecten nastreven ook bereikt zijn, zoals toegenomen zelfbewustzijn en participatie. Om zicht te krijgen op dit type effect is onderzoek onder de deelnemers nodig (enige tijd) na afloop van het project. Hierin voorzien de projecten niet. De resultaten van de projecten in de zin van aantallen bereikte deelnemers, samenwerkingspartners en producten zijn wel inzichtelijk. In het volgende hoofdstuk richten we de blik op voorbeelden van succesvolle projecten.

3 Voorbeelden van succesvolle projecten

3.1 Inleiding

Het vorige hoofdstuk had betrekking op alle projecten in het kader van subsidieregeling Emancipatieprojecten. De volgende stap in het onderzoek was het daaruit selecteren van maximaal 20 geslaagde voorbeeldprojecten om uiteindelijk succesvolle werkwijzen te kunnen identificeren. Bij deze selectie zijn zowel lopende als afgeronde projecten meegenomen. De selectie van deze projecten is gebeurd op basis van een aantal selectiecriteria zoals wordt toegelicht in 3.2. De keuze van deze criteria heeft gevolgen voor de samenstelling van de uiteindelijke lijst van voorbeeldprojecten. Twee van de selectiecriteria hebben betrekking op de daadwerkelijk bereikte aantallen deelnemers in het project en deze informatie was vooral voor nog lopende projecten niet altijd aanwezig. Daardoor kunnen er geen uitspraken gedaan worden over een aantal projecten. De definitieve lijst van voorbeeldprojecten zoals gepresenteerd in 3.3 moet dus beschouwd worden als de eerste oogst van de subsidieregeling.

3.2 Selectiecriteria

Keuze selectiecriteria

De selectiecriteria zijn ontleend aan de indicatoren in het beschrijvingsschema waarin alle projecten zijn opgenomen. Daaruit zijn die indicatoren gekozen die volgens ons informatie geven over de mate waarin een project succesvol is. Aan de hand van de beschikbare informatie uit de dossiers (samengevat in het beschrijvingsschema) en op basis van de gesprekken met de Directie Emancipatie, is een keuze gemaakt voor de criteria die een succesvol project typeren.

De eerste vier criteria zijn:

- overdraagbaarheid;
- geschatte kosten per deelnemer;
- gerealiseerde deelname doelgroep;
- inbedding.

Daarnaast zijn drie kenmerken met betrekking tot inhoud en opzet van het project belangrijk. De uiteindelijk gekozen projecten variëren op deze kenmerken:

- beleidsrelevantie van het project;
- variatie in de methodiek;
- reikwijdte van samenwerkingspartners.

Hieronder worden de criteria en de ‘variatiekenmerken’ toegelicht.

Overdraagbaarheid

Bij de selectie is ten eerste gekeken naar de overdraagbaarheid van de projecten. In deze indicator is zowel de mate van overdraagbaarheid van een project meegenomen, als de mate waarin het project daadwerkelijk is overgedragen.³

Er is in het beschrijvingsschema onderscheid gemaakt naar:

- niet overdraagbaar;
- deels overdraagbaar;
- overdraagbaar.

En onderscheid naar:

- niet overgedragen;
- deels overgedragen;
- overgedragen.

De projecten die in het schema een combinatie hadden van een score ‘overdraagbaar’ of ‘deels overdraagbaar’, met een score ‘deels overgedragen’ en ‘geheel overgedragen’, zijn toegevoegd aan de zogenaamde shortlist van succesvolle projecten.

Geschatte kosten per deelnemer

Vervolgens is gekeken naar de geschatte kosten per deelnemer. Dit criterium is meegenomen omdat kosten per deelnemer van invloed kunnen zijn op de werkelijke overdraagbaarheid van een project. Voor dit criterium is het totale financieringsbedrag (dus niet alleen de subsidie uit de regeling emancipatieprojecten) gedeeld door het aantal daadwerkelijke bereikte deelnemers. Omdat van een groot aantal (nog lopende) projecten de tussen- en/of eindrapportages met daadwerkelijk bereikte aantallen niet aanwezig was, is door de onderzoekers een inschatting gemaakt van de mate van zekerheid waarmee kan worden aangenomen dat de voorgenomen of gerapporteerde aantallen ook daadwerkelijk behaald zijn. Alleen die projecten waarbij de zekerheid voldoende was, zijn meegenomen. Projecten die per deelnemer te duur bleken, waarbij een grens van € 7.000 is aangehouden, zijn niet meegenomen. Voor deze grens is onder meer gebruik gemaakt van analogie met reïntegratietrajecten, waar vaak een richtbedrag van € 5.000 voor geldt. Hieruit is afgeleid dat een traject in een project dat € 7.000 of meer kost erg duur is. Bij dit bedrag per deelnemer moet worden opgemerkt dat de ontwikkelingskosten hierbij inbegrepen zijn en dat deze sterk verschillen per project.

Gerealiseerde deelname doelgroep

Hierop aansluitend is ook de verhouding tussen geplande omvang doelgroep en daadwerkelijk bereikte omvang belangrijk. Als 80% of meer van het oorspronkelijk geplande aantal deelnemers ook daadwerkelijk bereikt is, wordt dit beschouwd als een succes.

³ Bij projecten die nog niet waren afgerond is, waar redelijkerwijs mogelijk, een inschatting gemaakt van de mate waarin het project zou worden overgedragen, op basis van de verspreidingsactiviteiten die zijn beschreven in het project plan en de tussentijdse rapportages.

Inbedding

Het vierde selectiecriteria heeft betrekking op de inbedding van het project in bestaande structuren. Alleen projecten die matig of goed scoren op inbedding in het beschrijvings-schema werden als succesvol aangemerkt.

Variatiekenmerken

Voorts hebben we in de lijst van succesvolle projecten getracht een evenwichtige variatie na te streven op beleidsrelevantie van projecten op basis van de thema's van de emancipatienota 2008-2011. De lijst varieert ook wat betreft methodieken en wat betreft het type samenwerkingspartners.

3.3 18 Geselecteerde projecten

Na het scoren van de projecten op de selectiecriteria ontstond een shortlist met projecten die voldeden aan de genoemde criteria. Het was de bedoeling om in totaal maximaal 20 projecten te beschrijven. Daarom is kritisch naar de shortlist gekeken en zijn daar alsnog de beste projecten uit geselecteerd die ook variëren op de kenmerken thema, methodiek en samenwerkingspartners. Na overleg met het subsidieteam van de Directie Emancipatie is een lijst van 18 voorbeeldprojecten opgesteld. De beschrijvingen van deze projecten zijn in de bijlage opgenomen. Tabel 3.1 bevat het overzicht van deze projecten.

Tabel 3.1 Overzicht geselecteerde voorbeeldprojecten

Titel project	Project eigenaar (organisatie)
Heft in eigen handen	Stade Advies
Moeders en zonen. Boodschappen voor de toekomst.	COS Rijnmond & Midden Holland
Zwarte tulp	Verdwaalde gezichten
Loving me, loving you	GGD Nieuwe Waterweg Noord
Vrouwen in Beweging	Stichting Fidessa Welzijn
Van huis uit; Preventie bemiddeling voor geïsoleerde groepen	Mooi Escamp Den Haag
Hand in hand tegen huwelijksdwang	SPIOR
Succes met actieve Marokkaanse en Turkse vrouwen	Dona Daria Rotterdam
Preventie & Bestrijding Eerzuivering	Vluchtelingen Organisaties Nederland
Vrouwen in besturen en Zo	Gemeente Hengelo
Van inburgering naar participatie voor en door vrouwen	Alleato
Bouwstenen voor een actieve toekomst	ENOVA Assen
Toekomst in balans, een nieuwe uitdaging	Zorgconcept Monnickendam
De politica in de picture	Stichting Equivalent, Experts in Emancipatie
Connection, maatschappelijke en psychische hulpverlening voor uitredende prostituees	Scharlaken Koord
Aanpak vrouwelijke genitale verminking	Osmose
SAMEN-WERKEN; scholing en werk voor en door slachtoffers van vrouwenhandel	Humanitas BlinN Amsterdam
Naar een grotere wereld	Internationaal Vrouwen Centrum

Deze projecten zijn te beschouwen als de eerste oogst van de regeling. Wanneer in 2010 alle projecten zijn afgerond, zijn de volledige resultaten van de regeling bekend. Het is zeer waarschijnlijk dat dan alsnog een groot aantal projecten aan deze selectie van voorbeelden succesvolle projecten worden toegevoegd.

Op basis van de huidige selectie van succesvolle projecten is een typologie van succesvolle werkwijzen ontwikkeld die in het volgende hoofdstuk beschreven wordt.

4 Typologie van succesvolle werkwijzen

4.1 Inleiding

Verdere analyse van de selectie van succesvolle projecten laat zien dat er verschillende typen te onderscheiden zijn. In totaal zien we vijf typen projecten die als succesvol te kenmerken zijn. Dit zijn de volgende vijf typen:

1. interactieve voorlichting;
2. inzet bemiddelaars, ambassadeurs, trainers uit eigen groep (train de trainer);
3. creatieve expressie;
4. activering: naar vrijwilligerswerk of andere maatschappelijke activiteit;
5. integrale aanpak (maatwerk).

De typen zijn niet op één invalshoek te onderscheiden. De drie eerst genoemde typen beschrijven alleen een werkwijze terwijl de laatste twee typen meer gekoppeld zijn aan een doelgroep of probleem. De typen sluiten elkaar ook niet uit. In een project of totaalaanpak is het mogelijk om verschillende typen werkwijzen te combineren. Zo kan bijvoorbeeld interactieve voorlichting gecombineerd worden met de inzet van bemiddelaars en met creatieve expressie. De vijf onderscheiden typen werkwijzen zijn constructies. In de praktijk van de succesvolle projecten zien we dat projecten vaak gebruikmaken van meer dan een werkwijze. De meerwaarde van de typologie is dat deze laat zien wat de ingrediënten voor een succesvolle werkwijze in een project zijn en welke combinaties van aanpak en doelgroep veelbelovend zijn. Bij de ontwikkeling van nieuwe projecten die ook gericht zijn op nieuwe problematiek, kan de typologie een handvat bieden.

In de volgende vijf paragrafen worden de vijf typen werkwijzen beschreven. De beschrijving bestaat uit de volgende onderdelen:

- algemene beschrijving;
- randvoorwaarden voor succes van werkwijze;
- randvoorwaarden voor succes van implementatie.

4.2 Type 1: Interactieve voorlichting

Interactieve voorlichting is een vorm van voorlichting waarbij een actieve bijdrage van de deelnemers wordt gevraagd. Er zijn verschillende vormen mogelijk variërend van intervisie/groepsgesprekken tot internetdiscussiegroepen en workshops. Deze werkwijze wordt vooral toegepast als men bewustwording en/of gedragsverandering wil bewerkstelligen. De kracht van deze werkwijze ligt in het feit dat de deelnemers van elkaars ervaringen leren en elkaars standpunten leren kennen.

Voorbeelden:

Hand in hand tegen huwelijksdwang, bijeenkomsten voor Islamitische jeugd (en ouders)

Moeders en zonen, boodschappen voor de toekomst, groepsgesprekken over opvoeding voor allochtone moeders en andere groepen.

Randvoorwaarden voor succes van deze werkwijze

- **Problematiek/doel**

Deze werkwijze is vooral efficiënt bij (gevoelige) onderwerpen waarbij bewustwording en/of gedragsverandering gewenst is, zoals bijvoorbeeld eengerelateerd geweld, loverboys- en tienermoedersproblematiek.

- **Inrichting werkwijze en doelgroep**

Interactieve voorlichting is in principe geschikt voor alle doelgroepen, maar de exacte vorm moet aangepast worden aan de doelgroep. Als het de bedoeling is om meerdere doelgroepen te bereiken, dan is het verstandig om meerdere voorlichtingsmethoden naast elkaar te gebruiken. De vorm 'internetdiscussiegroep' is vooral geschikt voor jongeren, hoog opgeleiden en werkenden met weinig vrije tijd. De groepsbijeenkomst is ook geschikt voor laag opgeleiden. Voor sommige onderwerpen (bijvoorbeeld verandering van beeldvorming) is diversiteit naar sekse en cultuur binnen de groep aan te bevelen, voor andere meer gevoelige onderwerpen kan men beter voor een homogene groep kiezen. De groepsbijeenkomsten kunnen eenmalig zijn of meerdere keren plaatsvinden. De (eerste) bijeenkomst kan voorafgegaan worden door een expositie of een theaterstuk dat aanleiding vormt voor gesprekken.

- **Bereik en behoud van doelgroep**

Om de doelgroepen te bereiken kunnen het beste sleutelfiguren en bestaande netwerken ingezet worden. Om maatschappelijk geïsoleerde groepen te werven en te behouden wordt aangeraden om ook familie erbij te betrekken. Om uitval te voorkomen dienen de tijd en locatie van de bijeenkomsten in overleg met de doelgroep gepland te worden. Daarbij dient men rekening te houden met speciale feestdagen, vakantieperiodes of bijvoorbeeld proefwerkperiodes. Afhankelijk van de doelgroep kan na de bijeenkomst een leuke vrijblijvende activiteit georganiseerd worden (etentje, uitgaan en dergelijke) om de bijeenkomst nog aantrekkelijker te maken.

- **Organisatorische voorwaarden**

Het is belangrijk dat de groepsgesprekken plaatsvinden in een rustige, afgeschermd ruimte waar gevoelige onderwerpen veilig besproken kunnen worden. Indien nodig moet er kinderopvang aanwezig zijn. Het is aan te raden om een reserve gespreksleidster te hebben voor het geval van ziekte/uitval.

- **Inhoudelijke voorwaarden**

Bij de groepsbijeenkomsten dient men van tevoren het (taal)niveau en het precieze doel van de bijeenkomsten te bepalen om een passende groepsleidster te vinden. De groep kan ook betrokken worden bij het bepalen van de inhoud. Bij meerdere groepsbijeenkomsten dient er tussenevaluatie plaats te vinden om het programma

eventueel aan te passen. Het is in ieder geval altijd belangrijk om theorie te koppelen aan de praktijk.

- **Procesmatige voorwaarden**

Tijdens de groepsbijeenkomsten moet een vertrouwelijke sfeer gecreëerd worden. Dit kan bereikt worden door gericht te zijn op het individu en de tijd te nemen. Bij veranderingsprocessen gaat het om vorderingen in kleine stappen.

Randvoorwaarden voor succes bij implementatie

- **Instrument voor overdraagbaarheid**

Verschillende vormen zijn mogelijk, zoals een educatieve handleiding voor groepsgesprekken, folder/brochure, of het koppelen van een groepsbijeenkomst aan een expositie of theaterstuk. De expositie of het theaterstuk zijn dan ook meteen de uitnodiging/ het visitekaartje voor het project.

- **Beste uitvoerder**

Organisatie die dichtbij de doelgroep staat.

- **Nodig**

Geld, tijd, ruimte voor bijeenkomsten, kinderopvangfaciliteiten, groepsgesprek-leidster die 'de taal' van de doelgroep spreekt.

- **Tips voor definitieve inbedding**

Afhankelijk van de doelgroep en het onderwerp, kunnen groepsbijeenkomsten worden ingebed in het reguliere programma van scholen of naschoolse activiteiten of bijvoorbeeld aanhaken bij inburgeringstrajecten.

4.3 Type 2: Inzet bemiddelaars, ambassadeurs of trainers uit eigen groep

Deze werkwijze wordt ook wel aangeduid als 'train de trainer'. In deze werkwijze staat de selectie en training van leden uit de doelgroep centraal. Zij worden vervolgens ingezet binnen de eigen groep om van binnenuit veranderingen te bewerkstelligen. Zij kunnen een training geven, een voorlichting- of groepsbijeenkomsten organiseren, een spreekuur houden, huisbezoeken afleggen of het geleerde integreren in hun werk. Deze werkwijze is bijzonder geschikt om mentaliteits- of gedragsveranderingen te bewerkstelligen.

Voorbeelden:

Vrouwen in besturen en zo, activering allochtone vrouwen op wijkniveau met behulp van vrouwenteams.

Preventie en bestrijding eerzuivering, inzet trainers uit eigen groep.

Randvoorwaarden voor succes van de werkwijze

- **Problematiek/doel**

Inzetten van leden uit de doelgroep is bijzonder geschikt voor gevoelige onderwerpen waar een taboe op heerst (bijvoorbeeld eengerelateerd geweld) en waarbij de doelgroep eerder iets aanneemt van een lid van de eigen groep dan van een buitenstaander.

- **Doelgroep**
Deze werkwijze is geschikt voor alle doelgroepen, maar het meest bruikbaar voor moeilijk bereikbare, geïsoleerde groepen die weinig contacten buiten de eigen groep onderhouden.
- **Inrichting en werkwijze**
De te trainen personen kunnen zowel een informele als een formele sleutelfunctie binnen de eigen gemeenschap hebben (bijvoorbeeld voorzitters zelforganisaties, religieuze leiders, maatschappelijk werkers). Zij kunnen op verschillen manieren ingezet worden: een spreekuur houden, training geven, voorlichting- of groepsbijeenkomsten organiseren, huis bezoeken afleggen of het thema integreren in hun werk.
- **Bereik en behoud van doelgroep**
Om geschikte bemiddelaars/ambassadeurs/trainers te benaderen kunnen het beste zelforganisaties ingeschakeld worden. De sleutelfiguren dienen zorgvuldig gekozen te worden en verworven status hebben binnen de eigen groep (let bijvoorbeeld op leeftijd). Om uitval te beperken kan een contract afgesloten met de sleutelfiguur voor een bepaalde periode waarbij zij zorg dragen voor een vervanger in geval van vrijwillige uitval. Ook is het van belang om de trainers zelf te belonen met een certificaat en indien mogelijk met een vrijwilligersvergoeding. Bij de werving van de doelgroep spelen de sleutelfiguren/trainers/bemiddelaars, hun netwerken en zelforganisaties een belangrijke rol. Bij de werving voor een gevoelig onderwerp kan overwogen worden om de thematiek eerst algemeen te houden en dan pas later specificeren (bijvoorbeeld spreken over integratie in plaats van eengerelateerd geweld).
- **Organisatorische voorwaarden**
Bij deze werkwijze is het belangrijk om steun te hebben van zelforganisaties en belangenorganisaties van de sleutelfiguren en de doelgroep.
- **Inhoudelijke voorwaarden**
De training van de trainers moet gebeuren door een deskundige en moet zich vooral richten op communicatievaardigheden. Ook na de training moet er begeleiding, en eventueel een opfriscursus plaats vinden. De belangrijkste inhoudelijke tip bij deze werkwijze is: ga langzaam en voorzichtig te werk bij het bespreekbaar maken van gevoelige onderwerpen en taboes.

Randvoorwaarden voor succes bij implementatie

- **Instrument voor overdraagbaarheid**
Handleiding met methodiek met voorbeeldovereenkomsten voor trainers en een website.
- **Beste uitvoerder**
Een zelforganisatie of een andere organisatie die direct in contact staat met de doelgroep. In het geval van een reguliere welzijnsorganisatie, is samenwerking met een zelforganisatie noodzakelijk.

- **Nodig**
Beroepskracht die bemiddelaars/trainers traint en begeleidt; financiële middelen voor training trainers en bijeenkomsten.
- **Tips voor definitieve inbedding**
Voor deze werkwijze zijn de zelforganisaties van centraal belang. Voor een structureel aanbod van getrainde vrouwen uit de eigen groep is structurele ondersteuning van de zelforganisaties van belang.

4.4 Type 3: Creatieve expressie

Creatieve expressie wordt ingezet om bewustwording tot stand te brengen. Door gebruik te maken van 'creatieve middelen' om te werken aan gevoelige onderwerpen wordt door de deelnemers uiting gegeven aan tot dan toe onbewuste ideeën en gevoelens van de deelnemers. Hierdoor vindt bewustwording plaats. Vervolgens is het mogelijk over het onderwerp te praten en ideeën uit te wisselen.

Voorbeelden:

Loving me, loving you, interactieve lesmodule over relatiegeweld met theaterworkshop

Zwarte tulp, creatieve lesmethodiek voor bewustwording van eengerelateerd geweld.

Randvoorwaarden voor succes van de werkwijze

- **Problematiek/doel**
Deze werkwijze is geschikt voor onderwerpen waarbij de doelgroep zich wellicht niet bewust is van haar of zijn eigen gevoelens, ideeën en houding ten aanzien van het onderwerp. Door middel van expressie wordt geleerd op een indirecte wijze uiting te geven aan deze gevoelens, waarmee ook bewustwording wordt bereikt. Tegelijkertijd wordt een product gecreëerd waar de persoon met tevredenheid en een gevoel van voldoening op terug kan kijken.
- **Doelgroep**
Deze werkwijze kan in principe voor elke doelgroep gebruikt worden, maar is vooral geschikt voor (kwetsbare) jeugdigen.
- **Bereik en behoud van doelgroep**
Het kan gaan om een doelgroep die relatief gemakkelijk te bereiken is, bijvoorbeeld een klas of een bijeenkomst van een groep deelnemers met dezelfde interesses. De aantrekkelijke werkvorm kan het bereik van de doelgroep vergemakkelijken. Bij deze werkwijze is het van belang de expressievorm en de wijze waarop het onderwerp benaderd wordt, toe te spitsen op de doelgroep. Eventueel kan de groep of het individu de vorm zelf aandragen of kiezen.
- **Inrichting en werkwijze**
Afhankelijk van de vorm kan een individuele benadering (gedicht) of juist een groepsbenadering (theaterstuk) worden gekozen, waarbij behoud van kleinschaligheid in de werkwijze van belang is. Als er in groepen gewerkt wordt, is het van belang dat

de deelnemers zich in redelijke mate thuis of op hun gemak voelen, zodat ze over de drempel van uiten heen kunnen stappen en uiting kunnen geven aan hun gevoelens. Zorg ook voor communicatie over en weer met de andere deelnemers. Ook moet de uitvoerder het vertrouwen genieten van de doelgroep.

- **Organisatorische voorwaarden**

Het is belangrijk het creatieve proces te sturen en te blijven aanhaken op het onderwerp, dat wil zeggen: aandacht geven aan het bewustwordingsproces van erkenning, bespreekbaar maken en signaleren van een probleem.

- **Inhoudelijke voorwaarden**

Gestuurd creatief proces

Randvoorwaarden voor succes bij implementatie

- **Instrument voor overdraagbaarheid**

Draaiboek voor uitvoerders: duidelijk op zichzelf staand draaiboek dat gemakkelijk te verkrijgen is.

- **Beste uitvoerder**

Scholen, vanwege de relatief makkelijke toegang tot een klas.

- **Tips voor definitieve inbedding**

Inpassen in regulier curriculum.

4.5 Type 4: Activering naar vrijwilligerswerk of andere maatschappelijke activiteit

Activering naar vrijwilligerswerk of andere maatschappelijke activiteiten is bedoeld voor groepen die een achterstand hebben op het gebied van maatschappelijke participatie maar die goed kunnen voorzien in hun primaire levensbehoeften. Om de maatschappelijke participatie te bevorderen worden de deelnemers afhankelijk van hun participatiegraad begeleid naar vrijwilligerswerk, een stage of een betaalde baan. Deze begeleiding wordt gecombineerd met empowerment en gaat ook na plaatsing door. De uitvoerder van het project fungeert als intermediair tussen de doelgroep en de organisatie die de vrijwilligersplek of stage aanbiedt.

Voorbeelden:

Naar een grotere wereld, activering van allochtone vrouwen door begeleiding naar vrijwilligerswerk.

Succes met actieve Turkse en Marokkaanse vrouwen, activering allochtone vrouwen.

Randvoorwaarden voor succes van de werkwijze

- **Problematiek/doel**

Het doel van deze werkwijze is het verhogen van maatschappelijke participatie.

- **Doelgroep**

Deze werkwijze is geschikt voor groepen die achterstand hebben op het gebied van participatie, maar die goed kunnen voorzien in hun primaire levensbehoeften zoals

huisvesting en levensonderhoud. Te denken valt bijvoorbeeld aan groepen allochtone vrouwen.

- **Bereik en behoud doelgroep**

Om de doelgroep te bereiken kan het beste gebruik gemaakt worden van sleutelfiguren uit de doelgroep. Indien nodig dient werving en begeleiding in de eigen taal te gebeuren. Om organisaties te werven die stages of vrijwilligerswerk aanbieden, werkt een persoonlijke benadering het beste. Bij de werving van vrouwen voor activering voor vrijwilligerswerk is het belangrijk om de terminologie aan de doelgroep aan te passen en te koppelen aan waarden/normen uit eigen cultuur en geloof. Bij groepen die minder vertrouwd zijn met de term 'vrijwilligerswerk', zoals allochtonen, kan bijvoorbeeld het begrip 'anderen helpen' of 'actief zijn' gebruikt worden. Om de doelgroep te behouden is intensief, herhaald en persoonlijk (telefonisch) contact nodig van gemiddeld een keer per week.

- **Inrichting werkwijze**

Het is belangrijk om een laagdrempelig activeringselement te kiezen dat aansluit bij de participatiegraad en interesse van de doelgroep, bijvoorbeeld werkbezoeken, vrijwilligersplekken of een stage. Vrijwilligerswerk sluit het beste aan bij allochtone vrouwen, in het bijzonder bij Marokkaanse en Turkse vrouwen. Surinaamse vrouwen en alleenstaande Kaapverdiaanse moeders geven veelal de voorkeur aan betaald werk boven vrijwilligerswerk.

- **Inhoudelijke voorwaarden**

Om de activering succesvol te maken is een actieve individuele begeleiding met gefaseerd programma nodig. Het programma neemt in moeilijkheidsgraad toe, terwijl de begeleiding juist in intensiteit afneemt. Bij het begeleidingstraject kan ook een leercontract afgesloten worden. De toeleiding wordt gecombineerd met persoonlijke empowerment zodat het resultaat blijvend is.

- **Organisatorische/procesmatige voorwaarden**

Bij deze werkwijze fungeert de projectuitvoerder als een soort intermediair tussen de doelgroep en de organisatie waar de activiteit wordt uitgevoerd (vrijwilligers/stage-organisatie). Daarbij wordt niet alleen de doelgroep, maar ook deze organisatie ondersteund en (idealiter) ligt de begeleiding van de doelgroep in handen van de projecteigenaar en niet bij de (vrijwilligers)organisatie. Bij deze werkwijze werkt een kleinschalige aanpak op wijkniveau het beste, waarbij activiteiten in een vertrouwde omgeving plaatsvinden.

Randvoorwaarden voor succes bij implementatie

- **Instrument voor overdraagbaarheid**

Handleiding met methodiek, zowel op papier als op internet.

- **Beste uitvoerder**

De beste uitvoerder voor deze werkwijze is een organisatie die dichtbij de doelgroep staat zoals een zelforganisatie of belangenorganisatie. Daarbij gaat de voorkeur naar medewerkers afkomstig uit de doelgroep die de taal en cultuur van de doelgroep kennen.

- **Nodig**
De uitvoerende medewerkers moeten door de organisatie intensief begeleid worden. Deze begeleiding moet ook gericht zijn op de motivatie van de medewerkers. Zij moeten tijd nemen voor begeleiding van vrouwen, doorzettingsvermogen en geduld hebben en waardering kunnen opbrengen voor kleine stappen.
- **Tips voor structurele inbedding**
Vervolgcurcus ‘werken in vrijwilligerswerk’ opnemen in het regulier aanbod van organisatie.

4.6 Type 5: Integrale aanpak (maatwerk)

De integrale aanpak is bedoeld voor doelgroepen met meervoudige problemen die buiten regulier beleid vallen. De integrale aanpak maakt gebruik van een pakket van verschillende methodes die verschillende onderwerpen en problemen aanpakken. Voor elke individuele deelnemer wordt een pakket op maat aangeboden dat toegesneden is op diens specifieke situatie. Deze combinatie van een integrale aanpak en maatwerk levert concrete hulp voor de doelgroep op, denk bijvoorbeeld aan de situatie van ex-prostituees of ex-gedetineerden.

Voorbeelden:

Toekomst in balans, een nieuwe uitdaging, Integraal traject voor resocialisatie ex-gedetineerde vrouwen.

Integraal traject voor resocialisatie slachtoffers van mensenhandel.

Randvoorwaarden voor succes van de werkwijze

- **Problematiek/doel**
De werkwijze is vooral toepasbaar voor een doelgroep die te maken heeft met een combinatie van verschillende problemen die alleen kunnen worden aangepakt door een brede, integrale benadering van hun situatie en problemen. Als de aanpak alleen op een deelprobleem is gericht, dan werkt de interventie niet of slechts tijdelijk.
- **Doelgroep**
De doelgroep van deze werkwijze heeft een zeer specifieke achtergrond en heeft te maken met een combinatie van problemen. Vaak is de omvang van de doelgroep beperkt, maar zijn de problemen van de vrouwen zeer complex.
- **Bereik en behoud doelgroep**
De deelnemers kunnen het best individueel worden benaderd. De uitvoerder moet kennis hebben van de achtergrond en het verblijf van de deelnemers en het vertrouwen genieten van de doelgroep. Alleen door nauwe samenwerking tussen hulpverlener en deelnemer kan de werkwijze slagen.
- **Inrichting werkwijze**
Door de verschillende hulpvragen en het aanpassen van het traject aan ieders individuele behoefte is er geen algemene omschrijving van de werkwijzen. Juist het

maatwerk en het opstellen van een persoonlijk plan zijn cruciaal. Dit is het startpunt en de verder in te zetten methodes kunnen combinaties zijn van eerder genoemde werkwijzen.

- **Organisatorische voorwaarden**

Voor deze aanpak is het van groot belang dat er goede en structurele samenwerking is tussen verschillende betrokken instanties.

- **Inhoudelijke voorwaarden**

Een combinatie van verschillende aanpakken en trainingen die het veelvoud van problemen aanpakt. Bij aanvang dient een persoonlijk plan van aanpak te worden vastgesteld. Samenwerking tussen deelnemster en hulpverlener en partners moet goed zijn. Naarmate de deelnemster in het traject vordert is het goed de intensiteit van de begeleiding te verminderen, zodat de deelnemster op eigen benen leert staan.

- **Procesmatige voorwaarden**

Het gaat om een intensieve aanpak waarbij de organisatorische aspecten en de samenwerking op orde dienen te zijn. Hiervoor is veel goodwill nodig bij alle partners.

Randvoorwaarden voor succes bij implementatie

- **Instrument voor overdraagbaarheid**

Handleiding.

- **Randvoorwaarden voor succesvolle overdraagbaarheid**

Bekwame hulpverleners.

- **Nodig**

Goede samenwerkingspartners

- **Beste uitvoerder**

Hulpverleningsinstantie met toegang tot doelgroep.

- **Tips voor definitieve inbedding**

Erkenning van de noodzaak van integraal traject door ondersteuning hulpverleningsinstelling.

5 Verspreiding van de resultaten

5.1 Verspreiding van de succesvolle werkwijzen

In de vorige hoofdstukken is aangegeven dat we tot een keuze van 18 succesvolle projecten zijn gekomen, waarvan een uitgebreide beschrijving in de bijlage is opgenomen. Deze projecten zijn onder te verdelen in vijf typen. Om de resultaten van de projecten en daarmee de resultaten van de subsidieregeling verder te verspreiden is het nodig om drie elementen te bekijken:

- overdraagbaarheid;
- verspreiding;
- inbedding.

Wanneer hier gesproken wordt over de resultaten van de projecten dan wordt de ontwikkelde en bewezen succesvolle aanpak van het project bedoeld. De mate van succes kan idealiter afgemeten worden aan de kwaliteit van het project en aan het effect van het project op de deelnemers. Bij gebrek aan effectmetingen in de projecten zijn het bereik van de projecten, de overdraagbaarheid van het project, de inbedding en de kosten per deelnemer de indicatoren voor succes. Hier gaat het er om hoe die blijkbaar succesvolle aanpak verder gebruikt kan worden. Daarbij speelt ook de vraag wie de beste uitvoerder zou zijn voor deze aanpak.

Voor de uitvoerende organisatie zien we een aantal mogelijkheden:

- dezelfde organisatie als de huidige (ten behoeve van volgende groep vrouwen);
- een vergelijkbare organisatie in een andere wijk of gemeente;
- een nieuw op te richten zelforganisatie;
- een meer reguliere organisatie, bijvoorbeeld op het terrein van reïntegratie, gezondheidszorg of onderwijs.

Voor projecten met een aanpak, zoals in de typen interactieve voorlichting of inzet van bemiddelaars in de eigen groep, zijn de zelforganisaties of de organisaties die daar nauwe banden mee hebben de meest aangewezen uitvoerders. Dit geldt ook voor de activeringsprojecten, waarbij samenwerking met meer reguliere reïntegratie organisaties op den duur tot de mogelijkheden behoort. De projecten die gebruikmaken van creatieve expressie kunnen door meer reguliere instellingen worden overgenomen, waarbij de aard van het project richtinggevend is voor het type reguliere instelling. De integrale aanpak kan het beste uitgevoerd worden door een hulpverleningsorganisatie waar de doelgroep vertrouwen in heeft. Daarbij kan het gaan om een reguliere organisatie zoals een GGZ- of opvanginstelling, maar het is ook denkbaar dat dit type projecten hun eigen organisaties ontwikkelen die op den duur als regulier beschouwd worden, bijvoorbeeld aanhakend bij de gezondheidszorg of reclassering.

Overdraagbaarheid

Het is de bedoeling dat de succesvolle projecten niet eenmalig uitgevoerd worden, maar dat bij gebleken succes ofwel het type werkwijze wordt overgenomen ofwel het project structureler kan worden uitgevoerd. De overdraagbaarheid van een project geeft aan hoeveel moeite een andere uitvoerder moet doen om het project zelf ook uit te voeren. De projectleiders die we hierover interviewden gaven aan dat het een illusie is dat op basis van documentatie een project zonder meer kan worden overgenomen. Voor de uitvoering van een project in de eigen situatie zijn bijna altijd kleine (of soms grote) aanpassingen nodig. Zo kan de situatie van de doelgroep verschillen of de mogelijkheden van de uitvoerende organisatie. Een project dat opgezet is voor een specifieke groep vrouwen, bijvoorbeeld Somalische vrouwen, kan met aanpassingen ook goed werken voor andere groepen. De documentatie is wel nodig wil een andere organisatie het project uitvoeren, maar moet vooral als een goed startpunt beschouwd worden. De documentatie was bij de meeste projecten nog niet volledig omdat het project nog niet was afgerond. Voor zover daar nu zicht op is, leveren projecten wel documentatie op, maar staat daarbij vooral de inhoud centraal en minder het proces en de randvoorwaarden. Ideale overdrachtsinformatie bestaat zowel uit een inhoudelijke beschrijving van het project en de werkvormen op zo concreet mogelijk niveau als uit meer procesmatige aspecten. Gezien de eigen situatie van elke organisatie, is naast de inhoudelijke documentatie minimaal een bijsluiter nodig met mogelijkheden en risico's in het proces.

Verspreiding

Voor de succesvolle projecten is het de vraag hoe zij na afloop van de subsidie hun weg verder vinden. Verspreiding van de projecten gaat over het daadwerkelijk uitvoeren door anderen van het succesvolle project. Hiervoor is het nodig dat anderen bekend zijn met het project, dat het project uitnodigt om het over te nemen en dat er financiering voorhanden is. Uit de geselecteerde projecten blijkt overigens een sterke motivatie om het project verder te verspreiden.

- **Bekend en uitnodigend**

Maak de successen breed bekend zodat ze 'naar meer smaken'. Maak hierbij gebruik van succesverhalen van deelnemers en van de projectbeschrijvingen die dit onderzoek oplevert. Het is van belang om veel verschillende kanalen te gebruiken om deze bekendheid te bereiken. Potentiële uitvoerders kunnen beter een project op verschillende plaatsen tegenkomen dan dat ze het nergens zien. Suggesties voor de verspreidingskanalen:

- website en nieuwsbericht bij welzijnsorganisaties en de brancheorganisatie MO-groep);
- website en nieuwsbericht bij zelforganisaties;
- draag zorg voor opname in projectenbank bij kennis- en expertisecentra: Forum, movisie, Nicis, E-Quality;
- website van mogelijke financieringsbronnen, in het bijzonder gemeenten: bijvoorbeeld het informatiecentrum voor zorg, welzijn en sociale zekerheid van Stimulansz (www.vsv.nl).

Gebruik bij de verspreiding van de informatie over de projecten maatwerk en draag zorg voor het juiste bericht op het juiste kanaal.

- **Financiering**
De succesvolle projecten zijn voor een groot deel projecten die door een welzijnsorganisatie of zelforganisatie uitgevoerd kunnen worden. De gemeente is de financier van de welzijnsorganisaties en is belanghebbende bij het verbeteren van de positie van kwetsbare vrouwen. De meest kansrijke financiering lijkt die waarbij de uitvoerende organisatie de gemeente vraagt om financiering voor een succesproject. Inhoudelijk zal de uitvoerende organisatie de keuze voor een project moeten maken en vervolgens bij de gemeente een financieringsverzoek indienen.

Inbedding

Inbedding gaat over het opnemen van (delen van) de projecten in regulier aanbod. Dit kan een taak zijn van een aparte organisatie, waarbij de organisatie voor deze taak een meer structurele financiering ontvangt. Het kan ook zijn dat reguliere organisaties in bijvoorbeeld onderwijs, arbeidsmarkt, wonen en gezondheidszorg een succesvol project overnemen en in hun werkwijze integreren. In deze situatie is ook sprake van gender mainstreaming, waar de specifiek ontwikkelde inzichten onderdeel van regulier beleid en reguliere uitvoering worden. Nadeel bij financiering via de reguliere organisaties is dat dit concurreert met de financiering voor andere onderdelen van de uitvoering. Voor die projecten waar de Directie Emancipatie met het oog op de beleidsdoelstellingen van het emancipatiebeleid een strategische rol weggelegd ziet, kan overwogen worden om te ondersteunen bij aanloopfinanciering voor reguliere organisaties.

5.2 Aandachtspunten bij projecten

In het kader van de subsidieregeling Emancipatieprojecten is een groot aantal uiteenlopende projecten gesubsidieerd. Met het oog op het optimaliseren van de kwaliteit van de projecten zelf en met het oog op de overdraagbaarheid zijn een aantal zaken naar voren gekomen. Deze punten zijn voor een deel ook afkomstig uit de interviews met de projectleiders.

Kwaliteit van projecten

De kwaliteit van de projecten en de inhoudelijke effecten voor de vrouwen zelf onder deze regeling zijn niet makkelijk te meten. Om dit voor volgende projecten te verbeteren geven we enkele aandachtspunten mee:

- Neem in het projectplan een goede indicator op van output en impact: korte termijn resultaat en lange termijn effect.
- Het is van belang om voldoende tijd voor werving in te ruimen en echt zicht te hebben op de beweegredenen van de doelgroep. Bij projecten die minder succesvol waren ontbrak het soms aan gegevens (uit onderzoek) of eigen ervaringen met de motieven van de doelgroep.
- Succesvolle projecten maken vaak gebruik van een combinatie van werkwijzen, zoals ook de verschillende typen succesvolle werkwijzen laten zien.
- Training als enige onderdeel van een project is zelden effectief.
- Projecten zijn succesvoller als samenwerkingspartners mede-financierders zijn en stages plaatsvinden bij samenwerkingspartners.

Overdraagbaarheid

- Neem als voorwaarde voor een project op dat een product ten behoeve van de overdraagbaarheid ontwikkeld moet worden waarbij zowel aan de inhoud als aan het proces aandacht wordt besteed.
- Zorg voor vervolgactiviteiten na een project (continuering, doorstroom) om blijvend succes te waarborgen en om de verspreiding van de kennis over dit project te bevorderen.

5.3 Aandachtspunten voor vervolg

Een groot aantal initiatieven is door subsidieregeling ondersteund, waarvan sommige meer en andere minder succesvol waren. Op voorhand was niet altijd te voorzien welke projecten succesvol zouden zijn en het zouden halen en welke niet. Gezien de veelheid aan onderwerpen en de grote groep vrouwen die bereikt is, lijkt het dat de subsidie-regeling in een behoefte heeft voorzien. Nu moet de volgende slag gemaakt worden en zullen de successen door anderen overgenomen moeten worden.

Om de resultaten van de regeling verder te dragen is het van groot belang de succesvolle projecten en de vijf typen werkwijzen op zoveel mogelijk manieren en plekken bekend te maken. Daarbij moet duidelijk gemaakt worden dat anderen de projecten nu dienen te financieren, maar dat er mooie bijna kant-en-klaar-projecten gratis beschikbaar zijn. De betrokkenen bij succesvolle projecten zijn sterk gemotiveerd om hun project uit te dragen. Om het ‘bottom-up’ karakter zoveel mogelijk te behouden is het bij de verspreiding van belang om in te spelen op een latente behoefte en om niet ‘top-down’ de uitvoering van bepaalde projecten op te leggen.

Het ministerie kan op verschillende wijzen ondersteunen bij het verder verspreiden van de resultaten van de projecten. De projecten die binnen deze regeling zijn gesubsidieerd laten zien dat de mogelijkheid om subsidie aan te vragen voor een nieuw initiatief rond nieuwe maatschappelijke problemen een goed en belangrijk instrument is om juist de positie van kwetsbare groepen te kunnen verbeteren. Daarbij speelt een rol dat bottom-up-initiatieven, initiatieven die door zelforganisaties gedragen worden, de meeste kans op succes hebben. De subsidieregeling bood een kans voor die initiatieven. Het zou zonde zijn als deze mogelijkheid in het geheel niet meer aanwezig zou zijn voor innovatieve projecten voor met name ‘nieuwe problematiek’ die dus per definitie niet op voorhand te benoemen is. Op grond van de rijkdom en de breedte van de gesubsidieerde projecten en vooral op grond van de brede kwaliteit, kan het ministerie overwegen om de mogelijkheid open te houden om innovatieve projecten voor nieuwe problematiek alsnog te subsidiëren.

De rol van het ministerie bij de verspreiding van de resultaten kan verder liggen in het onder de aandacht brengen van de projecten bij relevante departementen, zoals het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, Volksgezondheid, Welzijn en Sport en het ministerie voor Wonen, Wijken en Integratie. Onder meer in het kader van de ontwikkeling van de veertig ‘krachtwijken’ kunnen verschillende projecten een bijdrage leveren.

Ook kan het ministerie ondersteunen bij het uitdragen van de projecten door middel van het beschikbaar stellen van informatiemateriaal. Daarnaast kan het ministerie ter stimulering van de overdracht van verspreiding en inbedding openstaan voor gerichte verzoeken om financiering of de mogelijkheden voor financiering onder de aandacht brengen. Wanneer bijvoorbeeld de inzet van een professional van een succesvol project nodig is voor overdracht, kan financiering overwogen worden.

Deze evaluatie van de projecten laat het begin van de resultaten zien. Om zicht te krijgen op het volledige overzicht van de resultaten en op de ontwikkelingen daarbij, is het zinvol om bij de afloop van de laatste projecten in 2010 een nadere analyse uit te voeren.

Veel vrouwen zijn met de subsidieregeling Emancipatieprojecten bereikt. Ook zonder een directe meting bij de vrouwen zelf is duidelijk dat het resultaat voor individuele vrouwen varieert van 'ergens over gehoord hebben' tot een duidelijke positieverbetering, het ontwikkelen van zelfvertrouwen en het aanleren van nieuwe competenties. Het zou een goede zaak zijn als meer vrouwen in de toekomst de gelegenheid hebben deze resultaten te kunnen behalen.

Bijlage: Beschrijving voorbeeld projecten

Onder de subsidieregeling Emancipatieprojecten zijn ruim 163 gevarieerde projecten gesubsidieerd. In deze bijlage worden 18 succesvolle projecten gepresenteerd, die een greep vormen uit deze 163 projecten. De projecten hebben betrekking op verschillende thema's die passen binnen het nieuwe emancipatiebeleid, zoals het bevorderen van maatschappelijke participatie van en het voorkomen en bestrijden van geweld tegen vrouwen en meisjes.

Na een algemene beschrijving van het project volgt de beschrijving van een aantal vaste kenmerken, zoals doel, doelgroep, methodiek, ontwikkelde instrumenten et cetera. Bij de mogelijke uitvoerders worden die organisaties genoemd die, gezien de mate waarin het project ontwikkeld is, de meest geëigende voor de uitvoering zouden zijn. Dat kan een vergelijkbare organisatie zijn als de oorspronkelijke projectuitvoerder, maar dat kan ook een andere organisatie zijn die de ontwikkelde werkwijze opneemt. De uitvoeringskosten zijn de kosten van het totale project, waarbij dus ook de kosten van het ontwikkelen van het project zijn inbegrepen. In vele gevallen zal dit bedrag dus lager zijn, als het project door anderen zal worden uitgevoerd, aangezien er dan geen ontwikkelingskosten hoeven te worden gemaakt. Bij de achtergrond van het project wordt informatie gegeven over de oorspronkelijke uitvoerder en eventuele samenwerkingspartners.

De hier gepresenteerde projecten zijn in te delen in vijf typen succesvolle werkwijzen:

- Interactieve voorlichting
- Inzet bemiddelaars, ambassadeurs of trainers uit eigen groep
- Creatieve expressie
- Activering naar vrijwilligerswerk of andere maatschappelijke activiteit
- Integrale aanpak (maatwerk).

Deze typologie is ontwikkeld op basis van het evaluatieonderzoek van de emancipatieprojecten door ECORYS. De typen werkwijzen verwijzen naar de gehanteerde methodiek of zijn gekoppeld aan een doelgroep of probleem. In het hoofdrapport is de toelichting op de vijf typen werkwijzen opgenomen. Bij elk project is vermeld welk type werkwijze gebruikt wordt.

We hopen dat de projectbeschrijvingen u zullen inspireren en behulpzaam kunnen zijn.

Zwarte Tulp

Een toegankelijke en creatieve lesmethodiek, ontwikkeld door een betrokken organisatie.

Via het onderwijs worden vormen van eengerelateerd geweld, gedwongen uithuwelijking en eerwraak bespreekbaar gemaakt. Hierbij is een belangrijke rol weggelegd voor het stimuleren van zelfbeschikkingsrecht en het belang van vervolgonderwijs. In de praktijk geven de leerlingen door middel van verschillende expressieve kunstvormen zoals theater, film, fotografie schilderen en gedichten uiting aan hun ideeën en gevoelens hieromtrent, gevolgd door discussie, debat en voorlichting over de mogelijkheden van politie en hulpverlening. Eerwraak krijgt ook een gezicht door de inzet van de documentaire Verdwaalde Gezichten (over eengerelateerd geweld in Zuidoost Turkije).

Type project: creatieve expressie.

Doel: het binnen onderwijs bespreekbaar maken van traditionele schadelijke praktijken en daarmee het bevorderen van de bewustwording van jongens en meisje op middelbare scholen.

Doelgroep: scholieren op vmbo, havo, vwo (twee fase) en docenten, hulpverleners en ouders.

Mogelijke uitvoerders: onderwijsinstellingen. Leerkrachten op scholen kunnen project uitvoeren na training van een dagdeel.

Methode: een methode waarbij leerlingen hun gedachten en gevoelens weergeven over eengerelateerd geweld, cultuur en identiteit en omgang tussen jongens en meisjes door middel van kunstvormen zoals theater, film, fotografie schilderen en gedichten. Binnen het lesprogramma wordt ook aandacht besteed aan debat met docenten, hulpverleners en de ouders.

Prijs: tijdens het festival WOMEN Inc. 2007 werden voor het eerst de WOMEN Inc. Stimuleringsprijzen uitgereikt. De eerste prijs werd gewonnen door Stichting Verdwaalde Gezichten voor hun methodiek Zwarte Tulp.

Doorlooptijd traject: cd-rom met 9 lessen van 2 uur (verkorting mogelijk) en vertoning documentaire. De leerlingen maken individueel en klassikaal opdrachten.

Instrument/product: educatief materiaal in vorm van een cd-rom (vertoning documentaire Verdwaalde Gezichten), achtergrond: website.
Ter voorbereiding: training (eenmalig) voor twee trainers

Uitvoeringskosten per deelnemer: ongeveer € 300. Dit zijn maximale kosten, inclusief de ontwikkelingskosten van het project die voor de uitvoering niet meer nodig zijn. De documentaire is ook los te verkrijgen à € 17,50 voor studenten.

Achtergrond: de projecteigenaar in dit project is de organisatie 'Verdwaalde gezichten'. Samenwerkingspartners zijn o.a. scholen, verschillende zelforganisaties, De Balie, Movisie (voorheen Transact), gemeentes.

Van huis uit: preventie en bemiddeling voor geïsoleerde groepen

Getrainde gemeenschapsbemiddelaars treden preventief op bij spanningen binnen en buiten de familiekring in hun gemeenschap, waar reguliere hulpverlening niet of te laat optreedt.

Eergerelateerd geweld vindt thuis achter gesloten deuren plaats. In geïsoleerde groepen waar dit voorkomt is het nauwelijks bespreekbaar. Dit project is erop gericht dat deze taboes van huis uit en binnen de groep worden aangepakt. Allochtone bemiddelaars die door hun positie in de gemeenschap in staat zijn preventief op te treden bij problematische situaties, worden opgeleid en begeleid. Door hun optreden kunnen de bemiddelaars niet alleen escalatie proberen te voorkomen maar door hun contacten met de families deze ook meer in contact brengen met de samenleving zodat hun isolement doorbroken kan worden. Omdat de gemeenschapsbemiddelaar (of mediator) zelf uit de gemeenschap afkomstig is en dus de gebruiken en codes van een specifieke gemeenschap kent, kan hij of zij vanuit deze positie preventief optreden. De bemiddelaars houden spreekuur, organiseren voorlichtingsbijeenkomsten en huiskamergesprekken en werken samen met hulpverlenende instanties.

Type project: inzet bemiddelaars, ambassadeurs of trainers uit eigen groep (train de trainer).

Doel: opleiden van sleutelfiguren tot gemeenschapsbemiddelaars, zodat deze kunnen informeren, bemiddelen en beïnvloeden in eergerelateerde kwesties.

Doelgroep: Turkse en Koerdische gemeenschap, Marokkaanse gemeenschap, Surinaamse en Hindoestaanse gemeenschap.

Mogelijke uitvoerders: welzijnsorganisaties en zelforganisaties met toegang tot sleutelfiguren binnen de doelgroep werving.

Methode: het opleiden van bemiddelaars afkomstig uit doelgroep. De training richt zich onder andere op mediationstechnieken, inzicht in culturele en juridische aspecten bij conflictbemiddeling en samenwerking en ondersteuning met reguliere organisatie zoals de GGD. De bemiddelaars houden vervolgens spreekuren, voorlichtingsbijeenkomsten, huiskamergesprekken en versterken de netwerkvorming.

Les/contacturen voor deelnemers: les/contacturen: 3 trainingen van 5 dagdelen (verzorgd door Odyssee), 22 coachingsbijeenkomsten van 3 uur voor in totaal 30 cursisten.

Instrument/product: trainingen en coachingsbijeenkomsten voor bemiddelaars en expertmeeting voor uitwisseling en bundeling van kennis op dit terrein.

Uitvoeringskosten per deelnemer: ongeveer € 3000. Dit zijn maximale kosten, inclusief de ontwikkelingskosten van het project die voor de uitvoering niet meer nodig zijn.

Achtergrond: projecteigenaar is welzijnsorganisatie Mooi Escamp in Den Haag. Zij hebben in dit project samengewerkt met Odyssee, een landelijke organisatie voor training

en advies en met zelforganisaties vanuit Koerdische, Marokkaanse en Turkse gemeenschap en reguliere instellingen, zoals de politie en de gemeente.

Hand in hand tegen huwelijksdwang

Door bijeenkomsten voor zowel jongens, meisjes als ouders wordt vanuit eigen kring een bewustwordingsproces tegen huwelijksdwang in gang gezet.

Hand in hand tegen huwelijksdwang richt zich op het tegengaan van gedwongen uithuwelijking in de moslimgemeenschap. Kern is het verschaffen van de informatie dat gedwongen uithuwelijking volgens de islam verboden is en waarom. Er worden in de bijeenkomsten praktische alternatieven geboden. Het project richt zich op informatiebijeenkomsten voor jongens, maar er worden ook gezamenlijke informatie- en uitwisselingsbijeenkomsten georganiseerd voor moslimmeiden en -jongens. Verder zijn er uitwisselingsbijeenkomsten voor moslimouders en -jongeren. Dit project is een vervolg van het project 'Het recht van de vrouw ligt in haar eigen hand', waarbij meiden en hun ouders de primaire doelgroep waren.

Type project: interactieve voorlichting.

Doel: het tegengaan van gedwongen uithuwelijking in de moslimgemeenschap door bewustwording.

Doelgroep: islamitische jongens en meiden, en hun ouders (en andere familieleden). Het gaat bij de islamitische doelgroep met name om mensen met een Marokkaanse, Turkse, maar ook Somalische en Pakistaanse achtergrond. De doelgroep wordt bereikt via de achterban van SPIOR, Stichting Platform Islamitische Organisaties Rijnmond (islamitische zelforganisaties). Ook professionals behoren tot de doelgroep.

Mogelijke uitvoerders: organisaties die te maken hebben met de problematiek van gedwongen uithuwelijking, zoals professionals in welzijnsorganisaties, (school)maatschappelijk werkers, onderwijzers, beleidsmakers, zelforganisaties.

Methode: verschillende soorten informatie- en/of uitwisselingsbijeenkomsten, o.a. in moskeeën. De doelgroep wordt benaderd in samenwerking met islamitische zelforganisaties.

Doorlooptijd van project en les/contacturen voor deelnemers: vier informatiebijeenkomsten voor moslimjongens, twee informatie- en uitwisselingsbijeenkomsten voor jongens en meiden samen, zes uitwisselingsbijeenkomsten met moslimjongeren en ouders samen. De bijeenkomsten duren gemiddeld 4 uur, waarbij 15 deelnemers het minimum aantal per bijeenkomst is.

Instrument/product: publicatie *Hand in hand tegen huwelijksdwang* met daarin onder andere de uitkomsten van eerdere bijeenkomsten, een stappenplan voor signaleren en handelen en aandachtspunten bij het opzetten van een preventief project. De publicatie *Hand in hand tegen huwelijksdwang* wordt in verschillende talen vertaald en zal gebruikt worden bij de Europese campagne die in mei 2008 start.

Uitvoeringskosten per deelnemer: ongeveer € 500 (dit gaat uit van een totaal van 12 bijeenkomsten, met minimaal 15 deelnemers per bijeenkomst). Dit zijn maximale kosten,

inclusief de ontwikkelingskosten van het project die voor de uitvoering niet meer nodig zijn. Kosten publicatie: € 10.

Achtergrond: projecteigenaar is de Stichting Platform Islamitische Organisaties Rijnmond. In dit project is onder andere samengewerkt met zelforganisaties en de GGD Rotterdam.

Connection: maatschappelijke en psychische hulpverlening voor uittreedende prostituees

Een uitgebalanceerd uitstapprogramma voor prostituees afgestemd op individuele problemen en behoeften van de vrouwen

Vrouwen die willen stoppen met hun werk in de prostitutie ervaren veel belemmeringen. Dit project geeft deze vrouwen een individuele coach die hen begeleidt naar een (meer) gewenste woon-, leef- en werksituatie en helpt in het verwerken van psychosociale problemen.

Type project: integrale aanpak (maatwerk).

Doel: prostituees die willen stoppen met werken in de prostitutie, begeleiden naar een nieuw leven.

Doelgroep: prostituees die willen stoppen.

Mogelijke uitvoerders: lokale welzijnswerkers of hulpverleningsinstanties die betrokken zijn bij (het resocialisatieproces van) vrouwen die willen stoppen met werken in de prostitutie.

Methode: hulpverleningsaanbod via uitstapprogramma (met casemanagers en stappenplan op het gebied van maatschappelijke en psychosociale steun) en gebruik van maatjesnetwerk.

Doorlooptijd project: door de specifieke en individuele hulpvragen is er geen standaardinformatie te geven over duur van traject, het aantal contact uren of aantal deelnemers.

Instrument/product: uitstapprogramma voor prostituees, lokaal samenwerkingsverband van samenwerkende organisaties, zodat vrouwen die willen stoppen terecht kunnen voor een uitkering, ander werk of bijscholing.

Uitvoeringskosten per deelnemer: ongeveer € 100. Dit zijn maximale kosten, inclusief de ontwikkelingskosten van het project die voor de uitvoering niet meer nodig zijn.

Achtergrond: de projecteigenaar is Scharlaken Koord die al geruime tijd dit werk verricht in Amsterdam. Voor dit project is samengewerkt met onder andere de Gemeentelijke sociale dienst, Stedelijke Woningdienst, CWI, uitzendbureaus, Schuldsanering, Verbond van Verzekeraars, politie, vrouwenopvang en ambulante hulpverlening.

Loving me, Loving you

Jongeren leren op een interactieve wijze hoe zij relationeel geweld binnen eigen relatie vroegtijdig kunnen herkennen, bespreekbaar maken en voorkomen

Met dit project worden vmbo-leerlingen in de leeftijd 14-15 jaar op een interactieve wijze geïnformeerd over relaties, vooroordelen, jaloezie, trouw en hun zelfbeeld. Ze leren signalen hiervan herkennen zodat ze acties kunnen ondernemen om de risico's aan te pakken

Type project: creatieve expressie.

Doel: voorkomen van relatiegeweld onder jongeren.

Doelgroep: meisjes en jongens uit de groepen 2 en 3 van vmbo-scholen.

Uitvoering: vmbo-onderwijsinstellingen

Methode: interactieve lesmodule met onder ander een theater/workshop en verwerkingslessen.

Instrument/product: het complete programma van *Loving me, loving you* bestaat uit (in chronologische volgorde):

- docenttraining (draaiboek beschikbaar);
- interactieve theatervoorstelling *Raak!* (45 min) speciaal geschreven voor het project;
- aansluitend een workshop gegeven door mentoren met bijbehorende handleiding;
- drie preventielessen (basislessen) voor leerlingen met een docentenhandleiding (te bestellen via uitgeverij Zorn 071 514 91 41);
- ouderavond over geweld in relaties (draaiboek beschikbaar);
- dvd voor ouderavonden (te bestellen via uitgeverij Zorn 071 514 91 41).

Doorlooptijd van traject:

- doorlooptijd traject: in te passen in curriculum;
- docenttraining: twee bijeenkomsten van tweeënhalf uur;
- preventielessen voor leerlingen: 3 basislessen. In de praktijk worden er meer lessen aan besteed;
- theaterstuk: 45 min (voor maximaal 2 klassen tegelijk);
- workshop: 1 lesuur;
- aantal deelnemers: leerlingen in een klas.

Uitvoeringskosten: Theatervoorstelling ongeveer € 850,-- voor 2 voorstellingen op één dag. Veel producten/materialen zijn gratis of tegen een kleine vergoeding te bestellen of te downloaden (zie www.zorn.nl).

Achtergrond: de projecteigenaar is GGD Rotterdam Rijnmond. Er is bij de ontwikkeling samengewerkt met onder andere Riagg, Bureau jeugdzorg en Zorn-groep, studiecentrum voor educatieve programma's.

Achtergrond: de projecteigenaar is GGD Nieuwe Waterweg Noord. Er is bij de ontwikkeling samengewerkt met onder andere Riagg, Bureau jeugdzorg en Zorn-groep, studiecentrum voor educatieve programma's.

Aanpak vrouwelijke genitale verminking

Project waarbij vanuit verschillende invalshoeken informatie en training wordt gegeven over vrouwelijke genitale verminking.

Het project Aanpak Vrouwelijke Genitale Verminking (VGV) richt zich op bewustwording en gedragsverandering bij kwetsbare allochtone groepen ten einde een einde te maken aan praktijken van VGV. Dit doel wordt bereikt met de volgende activiteiten: een onderzoek naar de omvang van VGV en naar ervaringen van de vrouwen uit risicogroepen, regionale seminars en een afsluitend congres waarbij op informele wijze voorlichting wordt gegeven over meisjesbesnijdenis, een informatiepunt/wegwijzer (in de vorm van een waaier en een website) voor mensen uit de doelgroep, hulpverleners en beleidsmakers (met achtergrondinformatie, actuele ontwikkelingen, netwerkinformatie en informatie van belangengroepen). Daarnaast krijgen voorlichtsters training om middels huisbezoeken voorlichting te geven aan de risicogroepen. Ook professionals binnen GGD's, op de afdelingen Jeugdgezondheidszorg en verloskundigen kunnen worden getraind om hun kennis over het onderwerp te actualiseren. Daarnaast is er een film gemaakt die de problematiek behandelt en die geschikt is voor uitzending op lokale en regionale omroepen.

Type project: interactieve voorlichting.

Doel: bewustwording en gedragsverandering op gang te brengen door middel van informatievoorziening, voorlichting en training.

Doelgroep: vrouwen en mannen uit de risicogroepen (de Somalische, Soedanese, Ethiopische en andere West-Afrikaanse gemeenschappen), hulpverleners

Mogelijke uitvoerders: professionals/welzijnorganisaties

Methode: voorlichting en training.

Doorlooptijd project: varieert sterk, maar voorbeelden zijn:

Seminars (4 seminars in 4 verschillende regio's) 1 jaar

Congres: 6 maanden

Training: 6 maanden (werving en uitvoering)

Onderzoek: 1 jaar (de respondenten werden tijdens de seminars benaderd)

Wegwijzer: 4 maanden

Instrument/product: onderzoeksrapport, wegwijzer, film, en training voorlichtsters

Uitvoeringskosten per deelnemer: Hangt sterk af van de locatie die men kiest en de partners met wie men samenwerkt. Men moet ook rekening houden met vrijwilligersvergoedingen waar sleutelpersonen recht op hebben.

Achtergrond: de projecteigenaar is Osmose, het Gelders adviesbureau voor multiculturele vraagstukken. In het project is samengewerkt met zelforganisaties van de

risicogroepen, FSAN, het KNOV, Pharos, Rutgers Nissogroep, Enzovoort en LokaalMondiaal.

‘Moeders en Zonen, boodschappen voor de toekomst.’

Een succesvolle reizende expositie met interactieve groepsbijeenkomst

Een fotografische zoektocht naar de integratie en emancipatie van minderheden. Specifieke aandacht gaat uit naar jonge Islamitische moeders die zich uitspreken over de opvoeding van hun kinderen. Een reizende tentoonstelling rond het werk van fotograaf Robert de Hartogh is zowel het startpunt als het resultaat van het project. De expositie ‘Moeders en zonen, boodschappen voor de toekomst’ is gebaseerd op persoonlijke verhalen en uitspraken van vele moeders van Turkse, Marokkaanse, Koerdische en Palestijnse afkomst.

De educatieve rondleidingen bij de tentoonstellingen door allochtone moeders waren een groot succes en de tentoonstelling trok bijna drie keer zoveel bezoekers als verwacht. De tentoonstelling is eerst vertoond op verschillende locaties in Rotterdam en was daarna te zien in Schiedam. De expositie is opgebouwd uit losse panelen die gemakkelijk in verschillende soorten ruimtes opgesteld kunnen worden.

De kracht van het project ligt in de dubbele aanpak: het richt zich zowel op de bewustwording van breed publiek als van allochtone ouders.

Type project: interactieve voorlichting.

Doel: op gang brengen van de discussie binnen de Islamitische gemeenschap en tussen mensen uit verschillende gemeenschappen over opvoeding en integratie. Het nuanceren van de beeldvorming over de islam in het algemeen en de opvoeding in islamitische gezinnen in het bijzonder

Doelgroep: breed publiek, allochtone, met name Islamitische ouders en alle organisaties en instellingen die in aanraking komen (of willen komen) met allochtonen (welzijnsorganisaties, scholen, politie, bedrijfsleven).

Mogelijke uitvoerders: Alle organisaties en instellingen die in aanraking komen met allochtone en autochtone gemeenschappen. (welzijnsorganisaties, scholen, politie, bedrijfsleven). Fototentoonstelling kan geplaatst worden in openbare gebouwen, wijkorganisaties, scholen, wooncentra van ouderen en bedrijven.

Methode: bewustwordingsprogramma door middel van een fototentoonstelling voor breed publiek en groepsgesprekken.

Doorlooptijd traject:

- tentoonstellingsduur: in onderling overleg, minimaal twee weken;
- training gidsen: 2 dagdelen;
- aantal en duur rondleidingen en groepsgesprekken: 1 tot vier bijeenkomsten, van 1,5 tot 3 uur;
- aantal deelnemers per groepsgesprek: gemiddeld 12.

Instrument/product: reizende fototentoonstelling met op verzoek een educatieve rondleiding, brochure, ansichtkaarten, handleiding voor educatieve activiteiten met modellen voor de gespreksbijeenkomsten, de themabijeenkomsten en model voor rondleiding.

Uitvoeringskosten per deelnemer: in overleg te bepalen. Hangt af van de duur van het project, het aantal bijeenkomsten en de uitvoeringsmodel waar men voor kiest. Educatieve handleiding voor groepsbijeenkomsten: prijs in overleg. Tentoonstelling: prijs in overleg.

Achtergrond: ‘Moeders en zonen, boodschappen voor de toekomst’ is een project van COS Rijnmond & Midden Holland, centrum voor internationale samenwerking en Dona Daria, centrum voor vrouwen en emancipatie in samenwerking met fotograaf Robert de Hartogh en vele islamitische moeders.

Heft in eigen hand

Een kant en klare praktijkmap voor empowerment-bijeenkomsten voor jonge moeders, getest door jonge moeders zelf.

Een praktijkmap voor begeleiders van bijeenkomsten voor jonge moeders te vinden op internet. Elke bijeenkomst bestaat uit een handleiding voor de begeleiding met werkbladen voor de jonge moeders. Deze site geeft ook achtergrondinformatie over jonge moeders en over het begeleiden van groepen. De methode is ontwikkeld in nauwe samenwerking met de doelgroep en is ook door de doelgroep getest.

Type project: interactieve voorlichting.

Doel: Jonge moeders beter in staat stellen goede keuzes te maken waardoor hun individuele en maatschappelijke positie verbetert.

De resultaten van een jonge moedergroep zijn:

- Jonge moeders hebben een positief zelfbeeld en beschikken over een netwerk.
- Jonge moeders zijn zelfredzaam.
- Jonge moeders kennen hun eigen opvoedingskwaliteiten en weten waar ze terecht kunnen voor steun of hulp.

Doelgroep: (aankomende) jonge moeders, dat wil zeggen moeders die voor hun 20ste een kind krijgen.

Mogelijke uitvoerders: vestigingen van de Fiom, algemeen maatschappelijk werk, welzijnsorganisaties.

Methode: empowerment door middel van jonge moeder groepsbijeenkomsten. Tijdens deze bijeenkomsten staat het gezamenlijk bespreken, eventueel oplossen en verwerken van (de vaak praktische) problemen centraal. De praktijkmap bevat materiaal voor deze bijeenkomsten.

Doorlooptijd traject: les/contacturen: aanbod van vijf hoofdthema's (visie op zwangerschap, je kindje, onafhankelijk zijn, zelf jong zijn en relaties) met in totaal 24 bijeenkomsten met verschillende thema's. Per onderwerp/bijeenkomst minimaal 1,5 uur. Aantal deelnemers per bijeenkomst: 6 tot 10.

Frequentie: liefst één keer per week, maar af te stemmen met de groep

Instrument/product: website, voorlichtingspakket met methodiek voor jonge moeders, handleiding voor begeleiders (gedrukt en via de website). Voorlichtingspakket bouwt voort op het concepthandboek zoals reeds ontwikkeld door Stade Advies, JSO en de expertise binnen de Stichting Ambulante Fiom. Het materiaal is gratis te downloaden van website <http://www.fiom.nl/heftineigenhand/>.

Uitvoeringskosten per deelnemer: ongeveer € 1.000. Dit zijn maximale kosten, inclusief de ontwikkelingskosten van het project die voor de uitvoering niet meer nodig zijn. Voor de jonge moeders is deelname over het algemeen gratis

Achtergrond: projecteigenaar is Stade Advies. Samenwerkingspartners zijn professionals op landelijk niveau: JSO Expertise Centrum voor jeugd, samenleving en opvoeding en Stichting Ambulante Fiom.

Preventie & Bestrijding Eerzuivering

Programma voor mentaliteitsverandering door middel van inzet van trainers uit eigen groep

In dit project wordt gewerkt aan de bewustwording van de ontoelaatbaarheid van eengerelateerd geweld binnen risicogroepen. Dit project zet in op vroegtijdige preventie (mentaliteitverandering / bewustwording). Rolmodellen van diverse gemeenschappen worden aangemoedigd aan een bewustwordings-/trainingstraject deel te nemen en de bewustwording bij de eigen achterban in gang te zetten. Verder wordt er een stuurgroep aangesteld die werkt aan concreet te nemen maatregelen in samenwerking met zelforganisaties, overheidsinstanties, artsen, geestelijk leiders en anderen die met eerkwesities in aanraking (kunnen) komen. Deze stuurgroep organiseert in samenwerking met de zelforganisaties lokale bijeenkomsten en expertmeetings gericht op de verspreiding van 'best practices'. Via een digitaal trefpunt wordt alle informatie gebundeld en aangeboden.

Ondanks dat het een zeer gevoelig onderwerp is en de doelgroep moeilijk toegankelijke is, bereikt dit project de doelgroep en genereert het veel enthousiasme bij de doelgroep. De kracht van het project ligt in de inzet van de trainers uit de eigen groep.

Type project: inzet bemiddelaars, ambassadeurs of trainers uit eigen groep (train de trainer).

Doel: vluchtelingen bewustmaken van de ontoelaatbaarheid van eengerelateerd geweld.

Doelgroep: vluchtelingengroepen, waar eerder eerwraakkwesties zijn gemeld, uit landen zoals Afghanistan, Koerdistan, Somalië, Irak, Palestina en de Roma-gemeenschap.

Mogelijke uitvoerders: zelforganisaties en hulpverleningsinstanties, ondersteund door lokale en landelijke bestuurders.

Methode: bewustwordingstraject voor vluchtelingen door middel van rolmodellen, ontwikkeld door middel van training van sleutelfiguren, instellen van een stuurgroep, kwantitatief onderzoek naar eerwraak.

Instrument/product: programma voor bespreekbaar maken en bewustwording van eengerelateerd geweld onder vluchtelingen in Nederland, met handleiding. Website 'Stop geweld tegen vrouwen', stuurgroep, samenwerkingsverband van diverse organisaties.

Doorlooptijd traject: training van sleutelfiguren: (train de trainers): vier bijeenkomsten van een dagdeel, verspreid over anderhalf tot twee maanden.

Bewustwordingstraject: vijf bijeenkomsten van een dagdeel, verspreid over twee of drie maanden

Aantal deelnemers per groep: maximaal 12.

Uitvoeringskosten per deelnemer: ongeveer € 2.000. Dit zijn maximale kosten, inclusief de ontwikkelingskosten van het project die voor de uitvoering niet meer nodig zijn, uitgaande van uitvoering door VON.

Achtergrond: project is ontwikkeld door Vluchtelingen Organisaties Nederland. Samenwerkingspartners zijn professionals op landelijk niveau, zoals TransAct, en de bij VON aangesloten vluchtelingenorganisaties, zoals de Afghaanse Vereniging Amsterdam en Omgeving/Stichting Pamir, African Sky, FSAN, het Iraaks Platform Nederland, de Irakese Democratische Jongeren Unie in Nederland, de Koerdische Jongerenraad Midia, de Koerdische Vrouwenvereniging, de Palestijnse Raad, Stichting Roma Emancipatie en KOMKAR/KAU.

De politica in de picture

(Potentiële) vrouwelijke raadsleden worden in interactieve groepsbijeenkomsten opgeleid tot politieke vakvrouwen om vervolgens zelf andere vrouwen te stimuleren.

Dit project leidt (potentiële) vrouwelijke raadsleden op tot politieke vakvrouwen, waardoor zij van hun politieke loopbaan een succes kunnen maken. Daarnaast wordt samengewerkt met gemeentebesturen en lokale politieke partijen om de participatie van vrouwen in de politiek te vergroten. Deelnemende vrouwelijke raadsleden treden op als ambassadeur door het vormen van vrouwennetwerken en het informeren en stimuleren van vrouwen tot politieke activiteit op lokaal niveau. Het project biedt mogelijkheid tot aansluiting bij diversiteitstrajecten bij regionale en landelijke partijen.

Om niveaueverschillen tussen deelnemende raadsleden op te lossen, kan er een extra voortraject aangeboden worden. De kracht van het project zit in het feit dat getrainde vrouwen hun kennis doorgeven aan andere vrouwen en dat er netwerken worden gevormd.

Type project: interactieve voorlichting

Doel: participatie van vrouwen in de lokale en regionale politiek duurzaam vergroten.

Doelgroep: vrouwen in de lokale en regionale politiek (raadsleden, gedeputeerden, wethouders en fractievoorzitters).

Mogelijke uitvoerders: landelijke partijbureaus, gemeentebesturen, lokale politiek en partijen.

Methode: training, mentorschap door een ervaren ex-politica, optreden als ambassadeur. Deze vrouwen vormen vrouwennetwerken en informeren en stimuleren andere vrouwen.

Doorlooptijd traject: methodiek is eind december 2008 klaar.

De doorlooptijd van het traject is een jaar voor training en coaching en daarna wordt van de politica een jaar ambassadeurschap voor het lokale netwerk gevraagd.

Les/contacturen: een keer per maand bijeenkomst van 1 dagdeel.

Trajectduur: training van een jaar met circa 19 bijeenkomsten.

Daarnaast deelname aan lokale netwerken en eventueel individuele bijeenkomsten

Het programma is in de praktijk erg afhankelijk van de beschikbare tijd van de doelgroep.

Instrument: methodiek van training en mentoring voor vrouwen in de politiek, competentietheorie voor de lokale politiek, verschillende activiteiten om de participatie van vrouwen te stimuleren, nieuwe vrouwennetwerken.

Uitvoeringskosten per deelnemer: ongeveer € 5.000 bij een groep van 20 personen. Nota bene, dit zijn maximale kosten, inclusief de ontwikkelingskosten van het project die voor de uitvoering niet meer nodig zijn.

Achtergrond: project is ontwikkeld door Stichting Equivalent, Experts in Emancipatie. Samenwerkingspartners waren: gemeentelijke en landelijke politiek: lokale afdelingen van politieke partijen in provincie Overijssel, Provinciale partijbesturen, landelijke partijbureaus en de gemeenteraden van Almelo, Enschede, Deventer en Zwolle.

Naar een grotere wereld

Toeleiding naar vrijwilligerswerk door middel van gefaseerde begeleiding en maatwerk.

Het project biedt een intensief trainings- en activeringstraject van 18 maanden aan 60 allochtone vrouwen met een laag opleidings- en/of taalniveau. De vrouwen volgen een empowerment training, worden bemiddeld naar vrijwilligerswerk en in dit gehele traject intensief individueel gecoacht. Uiteindelijk worden 8 vrouwen benaderd om als mentor te functioneren voor volgende groepen.

De kracht van het project:

- De methodiek die ontwikkeld en gebruikt is in het project (elementen van de cognitieve gedragstherapie)
- Het maatwerk bij de begeleiding van de deelnemers zowel bij het zetten van stappen naar buiten als in de toeleiding en begeleiding naar vrijwilligerswerk en in de eerste (spannende) fase waarin allerlei nieuwe ervaringen worden opgedaan. De combinatie van individuele begeleiding met groepsbijeenkomsten waarin ervaringen gedeeld is ook een belangrijke succesfactor.
- Werkbezoeken blijken ook een uitstekend middel om leerervaringen op te doen: het je kunnen oriënteren vanuit veiligheid biedt houvast en vergemakkelijkt vervolgstappen.
- Het maatwerk in plaatsing op vrijwilligerswerk..

Type project: Activering naar vrijwilligerswerk of andere maatschappelijke activiteit

Doel: bemiddeling naar duurzame maatschappelijke participatie

Doelgroep: allochtone vrouwen met een laag opleidings- en of taalniveau.

Mogelijke uitvoerders: welzijnsorganisaties of zelforganisaties voor de begeleiding van vrouwen en alle organisaties die met vrijwilligers werkten, zoals scholen en wijk- en zorgcentra voor de begeleiding van de vrijwilligste Organisaties die zich met (taal-) training, reïntegratie en inburgering van deze groep bezig houden.

Methode: Begeleidingstraject bestaat uit drie fases. De eerste fase bestaat uit een empowermenttraining. De tweede fase omvat bemiddeling en deelname aan nieuwe maatschappelijke activiteiten met intensieve coaching en trainingsbijeenkomsten. In de laatste consolidatiefase wordt eventueel gezocht naar een nieuwe werkplek en wordt individuele coaching omgezet in mentorschap en intervisie door vrouwen onder elkaar.

Doorlooptijd van traject en les/contacturen voor deelnemers: duur totale individuele activeringstraject: 18 maanden.

- empowermenttraining: 6 maanden, een bijeenkomst per week;
- stage: 1 dagdeel per week voor 6 maanden;
- coaching: wisselend
- bijeenkomst: 1x per week groepsbijeenkomsten gedurende het hele jaar, na 3 maanden toeleiding naar een activiteit of vrijwilligerswerk en de startfase, na 9 maanden mogelijkheid om van plaats te wisselen.
- aantal deelnemers: 60.

Instrument/product:

- De methodiek ‘koffer’: een handleiding voor trainers, die empowermenttrainingen geven aan allochtone vrouwen.
- *‘Naar een grotere wereld, een volgende stap’* handleiding voor bemiddeling en begeleiding van allochtone vrijwilligsters met een lage opleiding en onvoldoende kennis van het Nederlands naar vrijwilligerswerk met waardevolle tips voor organisaties die met vrijwilligers uit deze doelgroep werken of willen gaan werken.

Uitvoeringskosten per deelnemer: ongeveer € 4.000. Dit zijn maximale kosten, inclusief de ontwikkelingskosten van het project die voor de uitvoering niet meer nodig zijn.

Achtergrond: projecteigenaar: Internationaal Vrouwen Centrum. Samenwerkingspartners: lokale professionals: Vrijwilligerscentrale en Enzovoort Innovatie en Emancipatie.

Vrouwen in beweging

Een laagdrempelig activeringsproject met een leercontract en portfoliomethodiek

Een laagdrempelig activeringsproject voor 101 allochtone vrouwen in een afhankelijke en geïsoleerde positie. Het is een gecombineerd/duaal traject met thema's als: kennis Nederlandse samenleving, (vrijwilligers-) werk, opvoeding & onderwijs en rechten & veiligheid. Portfolio wordt gebruikt om persoonlijke kwaliteiten en te realiseren doelen te inventariseren. Maatschappelijke stages en ICT-aanbod prikkelen en stimuleren de vrouwen tot initiatieven en activiteiten buiten de eigen vertrouwde omgeving. De vrouwen eindigen met een portfolio en een certificaat.

De kracht van project ligt in:

- Het direct afsluiten van een leercontract met de deelnemers, waarin de persoonlijke doelstellingen zijn geformuleerd.
- Duaal traject: waarin het leren van de taal direct wordt gekoppeld aan het participeren in de samenleving.
- Portfoliomethodiek waardoor cursisten door het zelf samenstellen van hun portfolio zeer betrokken raken bij hun eigen leerproces.
- Individuele begeleiding van de vrouwen.

Type project: Activering naar vrijwilligerswerk of andere maatschappelijke activiteit

Doel: het ontwikkelen van de Nederlandse taalvaardigheid en stimuleren tot het nemen van initiatieven en activiteiten buiten de eigen vertrouwde omgeving.

Doelgroep: allochtone vrouwen in een afhankelijke positie en isolement, met speciale aandacht voor 50 plussers.

Mogelijke uitvoerders: Welzijnsorganisaties en re-integratiebedrijven met trajecten sociale activering.

Methodie:

- een portfolio met persoonlijke doelstellingen aangepast aan het taalniveau van de deelnemer
- NT2 methodes (aangepast aan het niveau van de vrouwen) ondersteund door ICT-programma's
- zelf ontwikkeld materiaal (2 en/of 3 niveaus) ter ondersteuning van de duale emancipatietrajecten
- excursies, gastdocenten en er-opuit-opdrachten ter ondersteuning van de duale emancipatietrajecten

Doorlooptijd traject: duur: 2 jaar, 3 dagdelen per week (8 uur), aantal deelnemers: in totaal 100.

Instrument/product: leercontract met de deelnemers, portfolio, NT2-methodes, acht modules met aangepast, ondersteunend lesmateriaal, certificaat.

Uitvoeringskosten per deelnemer: ongeveer € 5.000. Dit zijn maximale kosten, inclusief de ontwikkelingskosten van het project die voor de uitvoering niet meer nodig zijn.

Achtergrond: projecteigenaar is Stichting Fidessa Welzijn. De maatschappelijke stages en het vrijwilligerswerk zijn uitgevoerd in samenwerking met maatschappelijke instellingen (scholen, Humanitas, Azora).

Succes met actieve Marokkaanse en Turkse vrouwen

Toeleiding naar vrijwilligerswerk met inzet van sleutelfiguren uit eigen groep

Dit project bevordert de maatschappelijke participatie van inactieve Marokkaanse en Turkse vrouwen. Het leidt en begeleidt deze vrouwen naar vrijwilligersplekken en ondersteunt reguliere instellingen bij hun vrijwilligersbeleid ten aanzien van Marokkaanse en Turkse vrouwen. De vrouwen vinden vrijwilligerswerkplekken in eigen buurt bij buurthuizen, zelforganisaties, thuiszorg, middelbare scholen, Rode Kruis en vluchtelingenwerk.

De kracht van het project:

- Gebruik van intermediairs/sleutelfiguren afkomstig uit de eigen doelgroep voor werving van deelnemers werkt goed, omdat ze direct in contact staan met vrouwen.
- Het begrip vrijwilligerswerk is vaak onbekend bij allochtone vrouwen. In dit project worden de vrouwen benaderd vanuit hun eigen (religieuze en culturele) referentiekader, waarin veel handvaten liggen voor het activeren van vrouwen voor vrijwilligerswerk.
- De zelforganisatie die het project uitvoert neemt de begeleiding van de vrijwilligers op zich en ontlast daarmee de vrijwilligersorganisatie.
- De vrijwilligers hebben een netwerk opgebouwd met elkaar, waardoor ze elkaar ook na het project blijven ondersteunen en stimuleren om door te gaan met vrijwilligerswerk.

Het project loopt nog tot september 2008.

Type project: activering naar vrijwilligerswerk of andere maatschappelijke activiteit.

Doel: bevordering van maatschappelijke participatie door middel van vrijwilligerswerk.

Doelgroep: Marokkaanse en Turkse vrouwen met lage opleiding in de leeftijd van 30-50 jaar die niet actief zijn in het vrijwilligerswerk.

Mogelijke uitvoerders: vrouwenorganisaties, zelforganisatie van migranten, belangen- en koepelorganisaties van migranten. In ieder geval een organisatie die dichtbij de doelgroep staat.

Methode: inzet van getrainde intermediairs/sleutelfiguren afkomstig uit de doelgroep bij werving van vrouwen, training van vrouwen, voorlichting en intervisiebijeenkomsten na plaatsing op de vrijwilligersplek.

Doorlooptijd van traject en les/contacturen voor deelnemers: de handleiding met de methodiek is medio juni 2008 klaar. Te denken valt aan:

- training van sleutelfiguren voor de werving: een dag;
- training vrouwen duur en frequentie: een maand (4 bijeenkomsten);
- Intervisiebijeenkomsten: 4 bijeenkomsten per 15 vrouwen
- aantal deelnemers: 4 sleutelfiguren en circa 30 vrouwen
- Telefonisch contact: individueel 1 keer per 2 weken

Instrument/product: training, cursuspakket met inhoudelijk programma en handleiding (instrument)

Uitvoeringskosten per deelnemer: Ongeveer € 1.000 (maximaal). Dit zijn maximale kosten, inclusief de ontwikkelingskosten van het project die voor de uitvoering niet meer nodig zijn.

Achtergrond: Projecteigenaar is Dona Daria, centrum voor vrouwen en emancipatie te Rotterdam. Samenwerkingspartners zijn: diverse vrijwilligersorganisaties, zowel steunpunten voor vrijwilligers als welzijnsinstellingen. (MPC, Steunpunt mantelzorg Rotterdam. Kan weg en Unie van Vrijwilligers. Kan weg) Gedurende het project zijn contacten gelegd met diverse organisaties waar vrouwen vrijwilligerswerk kunnen doen.

Vrouwen in besturen en Zo

Een kleinschalig project dat goed is voor deelnemers én hun woonwijk.

Op zowel stedelijk als op wijkniveau worden vrouwenteams gevormd van elk acht vrouwen. Deze zogenaamde V-teams zijn zelfsturend. De vrouwen vormen zelf het vertrekpunt van het project VIBEZ. Voor tevoren ligt de inhoud van het project nog open. Dit wordt samen met de vrouwen bepaald. Zij ontwikkelen een eigen visie, maken een plan en ondernemen actie om hun stem te laten horen voor verbeteringen in bijvoorbeeld de eigen buurt of wijk. De teams worden daarbij professioneel en methodisch ondersteund en begeleid door een beroepskracht. De teams worden daarbij professioneel en methodisch ondersteund en begeleid door een beroepskracht. Uit de ervaring van de afgelopen jaren met het project VIBEZ blijkt dat vraag- en competentiegericht werken een methode is die vrouwen in beweging zet. Zij worden zich (meer) bewust van hun eigen capaciteiten en talenten. De vrouwen worden – in een combinatie van een groeps- en een persoonlijk traject – gestimuleerd hun eigen mening en visie te verwoorden en zelf actie te ondernemen. En dat leidt tot resultaat! In een korte tijd worden de vrouwen opgeleid tot bijvoorbeeld voorlichters, workshopleiders of bestuursleden voor maatschappelijke organisaties.

Type project: inzet bemiddelaars, ambassadeurs of trainers uit eigen groep (train de trainer).

Doel: bevordering van maatschappelijke participatie.

Doelgroep: vrouwen in een kwetsbare positie (laag opleidingsniveau, sociaal isolement).

Mogelijke uitvoerders: welzijnsorganisatie.

Methode: oprichten van vrouwenteams, onder begeleiding (professioneel en methodisch, ondersteund door een beroepskracht) die verschillende activiteiten ondernemen in hun eigen wijk, en in contact met andere organisaties en partners in de wijk bijdragen aan vorming van netwerk.

Doorlooptijd traject: 6 bijeenkomsten van een dagdeel, verspreid over aantal weken. Aantal deelnemers: 10.

Instrument/product: training voor vrouwenteams.

Uitvoeringskosten per deelnemer: ongeveer €5.000. Dit zijn maximale kosten, inclusief de ontwikkelingskosten van het project die voor de uitvoering niet meer nodig zijn.

Achtergrond: gemeente Hengelo (samenwerkingspartners: o.a. Scala Welzijnswerk Hengelo, Steunpunt Minderheden Overijssel, Variya Stichting Welzijnsvoorzieningen Hengelo, Vrouwencentrum Hengelo, Platform Allochtone zelforganisaties en andere wijkorganisaties, Jarabee Jeugdzorg Twente, DONNA (project voor jonge moeders)).

Van inburgering naar participatie voor en door vrouwen

Ingeburgerde allochtone vrouwen helpen andere vrouwen verder in te burgeren

Doel van dit project is vrouwen te activeren die een inburgeringstraject hebben afgerond maar desondanks drempels ervaren bij maatschappelijke participatie. Via Wegwijsvrouwen, vrouwen die al verder zijn ingeburgerd, en praktische activiteiten ondernemen zij stappen tot deelname aan hun directe leefomgeving. Gezamenlijk vormen de 'Voortburger- en Wegwijsvrouwen' lokale netwerken, waarin groei, inburgering en emancipatie wordt georganiseerd. Differentiatie en versterking van de eigen capaciteiten staat centraal. Uitgangspunt is dat het netwerk aanspraak doet op het eigen niveau en daarin een stap naar verdere inburgering biedt in een veilige context 'dichtbij huis'.

Project bouwt voort op eerder gesubsidieerd project: 'Samen sterk, vrouwenparticipatie in besturen'. Het project snijdt aan beide kanten: de Wegwijsvrouwen doen nieuwe ervaringen op, terwijl ze andere vrouwen begeleiden.

Type project: inzet bemiddelaars, ambassadeurs of trainers uit eigen groep (train de trainer).

Doel: stimuleren van maatschappelijke participatie (vergroten van taalvaardigheid en kennis over de Nederlandse samenleving en persoonlijke empowerment).

Doelgroep: allochtone vrouwen die inburgercursus gehaald hebben, maar nog drempels ervaren tot verder deelname in hun woonwijken.

Mogelijke uitvoerders: Welzijnsorganisaties in samenwerking met gemeente.

Methode: WegWijsvrouwen (vrouwen die al verder zijn ingeburgerd) helpen na een training en tegen een vrijwilligersvergoeding andere vrouwen verder in te burgeren. De begeleiding vindt plaats tijdens wekelijkse bijeenkomsten waarin gevarieerde werkvormen worden gebruikt. De contacten tussen de vrouwen onderling zijn een belangrijke component van het project. 'Voortburger- en Wegwijsvrouwen' maken gebruik van lokale netwerken.

Doorlooptijd traject:

- traject voor WegWijsvrouwen: vier dagdelen training en coaching;
- traject voor Voortburgervrouwen: duur begeleidingstraject varieert tussen drie maanden tot een jaar. Binnen deze periode een wekelijkse bijeenkomst van 2,5 uur;
- aantal deelnemers: WegWijsvrouwen: 15 per jaar per pilot, Voortburgervrouwen: tussen 30-50 vrouwen.

Instrument/product:

- methodiekhandleiding: *Handleiding vrouwen burgeren voort - van inburgering naar participatie*, Alleato (Utrecht, 2008) met uitgewerkte werkwijze en praktische tips voor het opzetten van het project en trajecten;
- educatief lokaal televisieprogramma met portretserie;
- lokale 'VrouwenVerbonden voortburgeren'.

- handleiding: gratis te downloaden van internet:
www.alleato.nl/upload/documenten/07866_handleiding_voortburgeren_13_12_07.pdf

Uitvoeringskosten per deelnemer: ongeveer € 1.000. Dit zijn maximale kosten, inclusief de ontwikkelingskosten van het project die voor de uitvoering niet meer nodig zijn.

Achtergrond: Alleato, centrum voor Maatschappelijke ontwikkeling Utrecht. Samenwerkingspartners zijn onder andere gemeenten, welzijnsorganisaties, Bureau Inburgering en CWI.

Bouwstenen voor een actieve toekomst

Een vernieuwend activeringstraject voor allochtone vrouwen met nadruk op participatie en opvoeding van kinderen.

Vrouwen worden via een traject, bestaande uit een gerichte bewustwordings- en empowermenttraining, waar nodig aangevuld met taal- en opvoedingsondersteuning, gestimuleerd om vanuit hun persoonlijke drijfveren keuzes te maken en stappen naar participatie en actief burgerschap te ondernemen. Gedurende het traject worden zij door mentors ondersteund en naar geschikte maatschappelijke activiteiten begeleid.

Het betreft een integraal sociaal activeringstraject dat gefaseerd wordt aangeboden en wordt afgesloten met vrijwilligerswerk. Er wordt gewerkt in groepen van 15 vrouwen. Er is gestart in Hoogeveen en Assen. Het succes van het project heeft geleid tot de start van nieuwe groepen in Assen, Hoogeveen, Meppel en Emmen. De doelgroep is tevreden over het aanbod en de samenwerking met ROC' en de gemeenten verliep goed.

Type project: Activering naar vrijwilligerswerk of andere maatschappelijke activiteit.

Doel: het vergroten van maatschappelijke participatie en actief burgerschap van allochtone moeders en daarmee het vergroten van de maatschappelijke kansen van tweede en derde generatie allochtone kinderen.

Doelgroep: Allochtone vrouwen (moeders) met een sociale en economische achterstand (en met jonge en schoolgaande kinderen)

Mogelijke uitvoerders: Scholen en/of welzijnsorganisaties.

Methode: Een nieuwe lesmethodiek is ontwikkeld die de intrinsieke motivatie van de projectdeelnemers als uitgangspunt neemt. De focus ligt op attitudes, houding en gedrag, met als doel het bevorderen van een gezonde motivatie voor participatie. Onderdelen van de methodiek zijn bewustwordings- en empowermenttraining, taal- en opvoedingsondersteuning. De begeleiding vindt plaats door mentoren.

Doorlooptijd van traject en les/contacturen voor deelnemers:

- duur trajecten: ongeveer 14 maanden;
- les/contacturen: twee dagdelen per week;
- aantal deelnemers: zes groepen van 15 personen

Instrument/product: Lesmethodiek 'Bouwstenen voor een actieve toekomst', (in ontwikkeling).

Uitvoeringskosten per deelnemer: Ongeveer € 5.000. Dit zijn maximale kosten, inclusief de ontwikkelingskosten van het project die voor de uitvoering niet meer nodig zijn.

Achtergrond: ENOVA Emancipatie adviesbureau Drenthe (Assen). Samenwerkingspartners zijn gemeenten, ROC's (Drenthe College, Alfa College), vrijwilligerscentrales, zelforganisaties en multiculturele vrouwengroepen.

Toekomst in balans, een nieuwe uitdaging

Een resocialisatietraject voor vrouwelijke (ex-)gedetineerden, waarbij door goede samenwerking tussen de betrokken instanties de kans op recidive aanzienlijk vermindert.

Vrouwelijke ex-gedetineerden worden in een begeleidingstraject opgenomen waarbij gewerkt wordt aan zaken als huisvesting, opvoeding, scholing, werk, sociale vaardigheden en andere vormen van re-integratie. De insteek is om mogelijkheden van de deelnemers op de arbeidsmarkt te vergroten, omdat werken één van de belangrijkste succesfactoren is bij de resocialisatie van ex-gedetineerden. Bij dit samenhangende geheel van gedragsinterventies is goede samenwerking tussen gemeenten, reclassering en het gevangeniswezen essentieel, evenals intrinsieke motivatie van de deelnemers. Hierdoor is de kans op recidive vele malen minder dan zonder een traject.

Type project: integrale aanpak (maatwerk).

Doel: een actieve en vernieuwende bijdrage te leveren aan de opvang en re-integratie van (ex-)gedetineerde vrouwen.

Doelgroep: vrouwelijke (ex-)gedetineerden (met een strafrestant van minimaal vier maanden).

Mogelijke uitvoerders: lokale overheden, vrouweninrichtingen, reclasseringsorganisaties.

Methode: resocialisatie, waarbij er met name hulp wordt geboden in een intensief traject. Dit traject wordt gestart na een assessment. Casemanagers stellen het plan van aanpak op. Ze vervullen een spilfunctie tussen de verschillende instanties en begeleiden en bemiddelen bij de weg naar arbeid.

Duur van traject: door de verschillende hulpvragen en het aanpassen van het traject aan de individuele situatie en behoefte is de duur van het traject ongeveer 13 maanden.

Instrument/product: methodiebeschrijving 'Toekomst in Balans' voor resocialisatie. Gedurende het project zijn verschillende producten ontwikkeld (ook door partners). Deze liggen op het vlak van trainingen, coaching, educatie, informatievoorziening, woonbegeleiding, bemiddeling naar werk, nazorg (bijvoorbeeld 'Moeder in Huis van Bewaring', 'Moedermaatjes', 'Leer-werktrajecten', 'Bemiddeling naar werk' of de training voor Antilliaanse vrouwen).

Uitvoeringskosten per deelnemer: ongeveer € 4.500. Dit zijn maximale kosten, inclusief de ontwikkelingskosten van het project die voor de uitvoering niet meer nodig zijn.

Achtergrond: project is uitgevoerd door Zorgconcept Monnickendam, Dienst Justitiële Inrichtingen, vijf penitentiaire inrichtingen voor vrouwen, Humanitas, Exodus, Delinquentie & Samenleving, Gemeente Breda, Utrecht, Eindhoven.

SAMEN-WERKEN: scholing en werk voor slachtoffers van mensenhandel

Een individueel en geïntegreerd reïntegratietraject met aandacht voor empowerment en arbeidstoeleiding speciaal opgezet voor slachtoffers van mensenhandel.

Door middel van een geïntegreerd traject en experimentele modules op het gebied van voorlichting, jobcoaching, oppashulpen en zelfstandig ondernemen wordt ingespeeld op de wijziging in de Wet Arbeid Vreemdelingen waardoor slachtoffers met een B9-status per april 2005 mogen werken.

De kracht van het project ligt aan de ene kant in het individuele traject met aandacht voor empowerment, begeleiding naar passend werk, de inzet van jobmaatjes en trainingen gericht op de arbeidsmarkt. Aan de andere kant ligt de kracht in de succesvolle samenwerking tussen sociale diensten, beleidsmedewerkers, reïntegratiebedrijven en ROC's.

Dit project is het vervolg op 'Toegerust voor de toekomst; empowerment van slachtoffers van mensenhandel'.

Type project: integrale aanpak (maatwerk).

Doel: versterken van de positie en maatschappelijke participatie voor slachtoffers van vrouwenhandel, door middel van informatie over en begeleiding naar werk. Een aanpak gericht op empowerment van de doelgroep ligt hieraan ten grondslag.

Doelgroep: vrouwen en enkele mannen (voornamelijk uit Afrika en Centraal en Oost-Europa) die slachtoffer zijn van mensenhandel (B9 status of nog in procedure).

Mogelijke uitvoerders: Gemeente (sociale dienst), zorgcoördinatoren, reïntegratiebedrijven.

Methode: arbeidstoeleidingstrajecten, psychosociale ondersteuning, individuele begeleiding en trainingen (o.a. op gebied van empowerment, sociale vaardigheden, scholing, sollicitatie, zelfstandig ondernemen), jobmaatjesproject.

Doorlooptijd van traject: varieert per onderdeel van het project, bijvoorbeeld begeleidingstraject Centrum BOA: drie ochtenden gedurende tien maanden.

Instrument/product: trajectmethodiek (werkboek en begeleidershandleiding), samenwerkingsstructuur tussen verschillende betrokken organisaties in de regio, folders en een naslagwerk gericht op arbeid in Nederland.

Uitvoeringskosten per deelnemer: ongeveer € 1.000. Dit zijn maximale kosten, inclusief de ontwikkelingskosten van het project die voor de uitvoering niet meer nodig zijn. De kosten zijn afhankelijk van het individuele traject dat gevolgd wordt en de intensiteit daarvan.

Achtergrond: projecteigenaar is BLinN (Humanitas / Oxfam-Novib). In het project is met een groot aantal partners samen gewerkt: Centrum BOA, Coördinatiecentrum Mensenhandel CoMensha (voorheen Stichting Tegen Vrouwenhandel), regionale zorgcoördinatoren mensenhandel en betrokken hulp- en dienstverlening, gemeenten, ROC's en vrouwenorganisaties.